

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu:
Ruská federace a Běloruská republika**

Olesia Taranzhina

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Olesia Taranzhina

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu – Ruská federace a Běloruská republika

Název anglicky

The problem of unemployment in the countries of the former Soviet Union – the Russian Federation and the Republic of Belarus

Cíle práce

Hlavním cílem práce je porovnání nezaměstnanosti ve zvolených státech bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Běloruská republika. Dílčím cílem je sledování ekonomik, časových řad výkonových ukazatelů a provést jejich komparativní analýzu, případně statistické vyhodnocení.

Metodika

Diplomová práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí. V práci budou použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

60-80 stran

Klíčová slova

nezaměstnanost, aktivní politika zaměstnanosti, trh práce, míra nezaměstnanosti, pasivní politika zaměstnanosti, příčiny a dopady nezaměstnanosti, vývoj nezaměstnanosti.

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav, STARÁ, Dana, 2014. Makroekonomie – teorie a praxe. 1. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk. 223 s. ISBN 978-807380-492-3.

BUCHTOVÁ, B., J. ŠMAJS, J. a Z. BOLELOUCKÝ Nezaměstnanost. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2013. Psyché. ISBN 978-80-247-4282-3.

BUCHTOVÁ, B. Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

KNOLL, Oto. Druhy nezaměstnanosti a příčiny jejich vzniku. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1993, 17 s.

MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 20. 11. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 25. 11. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 04. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Běloruská republika" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 01.04.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Elizbaru Rodonaia za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Nezaměstnanost v zemích bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Běloruská republika

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na zhodnocení problematiky nezaměstnanosti ve dvou postsovětských zemích – jedná se o Bělorusko a Rusko. Hlavním cílem této diplomové práce je porovnání nezaměstnanosti ve zvolených státech bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Běloruská republika.

V obou zemích je patrná tendence poklesu pracovní síly. Ve výsledku je nutné do budoucnosti počítat s negativní situací na trhu práce. Prozatím je situace v Rusku kompenzována přílivem pracovníků ze zahraničí.

Ruská míra nezaměstnanosti dosahuje 5-6 %. U Běloruska je toto číslo shodné. Fenomémem obou trhů je to, že nezaměstnanost moc nereaguje na ekonomickou situaci v zemi. Důvodem je psychologie zaměstnaných a rovněž i historická minulost.

V Rusku jsou významné rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi regiony. Nejhorší je situace na Kavkazu, kde míra nezaměstnanosti dosahuje deseti procent. V Bělorusku nelze mluvit o existenci regionální nezaměstnanosti. Hlavní rizikovou skupinou v obou zemích je mládež. Regionální nezaměstnanost má velký vliv na ruský pracovní trh, který je na druhou stranu velmi flexibilním. V Bělorusku na rozdíl od toho neexistuje problém regionální nezaměstnanosti.

Klíčová slova: nezaměstnanost, aktivní politika zaměstnanosti, trh práce, míra nezaměstnanosti, pasivní politika zaměstnanosti, příčiny a dopady nezaměstnanosti, vývoj nezaměstnanosti.

The problem of unemployment in the countries of the former Soviet Union: Russian Federation and Republic of Belarus

Abstract

This diploma thesis is focused on the evaluation of unemployment in two post-Soviet countries - Belarus and Russia. The main aim of this thesis is to compare unemployment in the selected states of the former Soviet Union: the Russian Federation and the Republic of Belarus.

There is a tendency for the labor force to decline in both countries. As a result, it is necessary to count on the negative situation on the labor market in the future. Meanwhile, the situation in Russia is offset by the influx of workers from abroad. Russian unemployment rate reaches 5-6%. For Belarus, this number is the same. The phenomenon of both markets is that unemployment does not respond much to the economic situation in the country. The reason is the psychology of the employed and also the historical past.

There are significant differences in unemployment rates between regions in Russia. The worst situation is in the Caucasus, where the unemployment rate reaches 10 percent. In Belarus, there is no question of regional unemployment. The main risk group in both countries is youth. Regional unemployment has a large impact on the Russian labor market, which on the other hand is very flexible. By contrast, there is no regional unemployment in Belarus.

Keywords: unemployment, active employment policy, labor market, unemployment rate, passive employment policy, causes and impacts of unemployment, development of unemployment.

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika.....	13
3 Teoretická východiska	15
3.1 Trh práce.....	15
3.1.1 Specifika trhu práce	15
3.1.2 Odlišnosti trhu práce	17
3.2 Druhy nezaměstnanosti	19
3.2.1 Dobrovolná nezaměstnanost	19
3.2.2 Nedobrovolná nezaměstnanost	19
3.2.3 Registrovaná míra nezaměstnanosti.....	20
3.2.4 Obecná míra nezaměstnanosti.....	20
3.2.5 Frikční nezaměstnanost.....	21
3.2.6 Strukturální nezaměstnanost	22
3.2.7 Cyklická nezaměstnanost.....	23
3.2.8 Ostatní typy nezaměstnanosti.....	23
3.3 Politika zaměstnanosti.....	25
3.3.1 Pasivní politika zaměstnanosti	25
3.3.2 Aktivní politika zaměstnanosti.....	26
3.4 Rizikové skupiny na trhu práce	28
3.4.1 Mládež.....	29
3.4.2 Starší lidé.....	29
3.4.3 Ženy	29
3.4.4 Lidé se sníženou pracovní schopností.....	30
3.4.5 Lidé bez kvalifikace	30
3.4.6 Specifické rizikové skupiny	30
3.5 Mládež na trhu práce	31
3.5.1 Příčiny nezaměstnanosti mládeže	32
3.5.2 Dopady nezaměstnanosti mládeže	34
3.6 Dopady nezaměstnanosti	34
3.6.1 Ekonomické dopady nezaměstnanosti	34
3.6.2 Sociální dopady nezaměstnanosti	35
3.7 HDP.....	35
3.8 Inflace.....	37
4 Vlastní práce	39

4.1	Ruská federace	39
4.1.1	Nezaměstnanost v zemi	39
4.1.2	Politika zaměstnanosti	46
4.1.3	Mládež na trhu práce.....	47
4.1.4	Dopady nezaměstnanosti	49
4.2	Běloruská republika	50
4.2.1	Nezaměstnanost v zemi	50
4.2.2	Politika zaměstnanosti	58
4.2.3	Mládež na trhu práce.....	59
4.2.4	Dopady nezaměstnanosti	61
5	Výsledky a diskuse	63
6	Závěr.....	67
7	Seznam použitých zdrojů	69

Seznam obrázků

Obrázek 1.	Trh výrobních faktorů	15
Obrázek 2.	Přebytek a nedostatek na trhu práce	16
Obrázek 3.	Nezaměstnanost ve světě v roce 2015 v %	17
Obrázek 4.	Vliv odborů na trhu práce.....	18
Obrázek 5.	Pracovní síla Ruska v letech 2010-2018 v mil osob.	40
Obrázek 6.	Nezaměstnanost v Rusku podle regionů	45
Obrázek 7.	Pracovní síla Běloruska v letech 2010-2018 v tis osob.....	51

Seznam tabulek

Tabulka 1.	TOP 10 sektorů v Rusku – podíl na celkové zaměstnanosti v procentech v letech 2010-2018.....	41
Tabulka 2.	Úroveň nezaměstnanosti v procentech v Rusku dle mezinárodní metodiky ILO v letech 2014-2018.....	43
Tabulka 3.	Regionální nezaměstnanost v Rusku v letech 2010-2018 v %	44
Tabulka 4.	Ruské státní výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2011-2018 (v mil. ruských rublů).....	47
Tabulka 5.	Podíl nezaměstnané mládeže v procentech v Rusku podle věku v letech 2015-2018	47
Tabulka 6.	Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v Rusku v letech 2015-2018 dle oboru absolvovaného studia v procentech	48
Tabulka 7.	TOP 10 sektorů v Bělorusku – podíl na celkové zaměstnanosti v procentech v letech 2010-2018.....	52
Tabulka 8.	Úroveň nezaměstnanosti v procentech v Bělorusku dle mezinárodní metodiky ILO v letech 2014-2018.....	53
Tabulka 9.	Registrovaná nezaměstnanost v Bělorusku podle pohlaví – v tis. osob, v letech 2006-2018	54
Tabulka 10.	Struktura nezaměstnaných osob dle úrovně dosaženého vzdělání v Bělorusku v procentech v letech 2000-2017	57

Tabulka 11. Struktura nezaměstnaných osob podle věku v Bělorusku v tis osob v letech 2016-2018	57
Tabulka 12. Běloruské státní výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2013-2018 (v mil. běloruských rublů)	58
Tabulka 13. Podíl nezaměstnané mládeže v procentech podle věku v letech 2015-2018 ...	59
Tabulka 14. Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v Bělorusku v letech 2015-2018 dle oboru absolvovaného studia v procentech	60

Seznam použitých zkratk

CPI – Index spotřebitelských cen

EU – Evropská unie

HDP – hrubý domácí produkt

HNP – hrubý národní produkt

ICT – Informační a komunikační technologie

ILO – International Labour Organization

IT – Informační technologie

MSP – malé a střední podnikání

RF – Ruská federace

RVHP – Rada vzájemné hospodářské pomoci

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na aktuální a zároveň i důležité téma současné doby, které má velký dopad na makroekonomiku. A tím je problematika nezaměstnanosti z pohledu makroekonomických vazeb na hospodářství zvolených států. Nezaměstnanost je přirozenou součástí trhu práce, kde platí základní ekonomické zákony vztahující se k nabídce nebo poptávce. Stejně jako na jiných trzích, i na pracovním trhu může vzniknout přebytek, který je v podstatě nezaměstnaností.

Na druhou stranu se musí upozornit na to, že nezaměstnanost je makroekonomický jev, který je rozhodně nutné řešit. Není možné se spoléhat jenom na to, že daný trh dokáže sám sebe odregulovat jenom pomocí základního aparátu založeného na vztahu nabídky a poptávky. Důvodem je existence celé řady skupin lidí, jejichž pozice je na trhu práce značně oslabena. V tom je možné hledat klíčovou roli státu v jeho aktivní a pasivní politice směřující k podpoře zaměstnanosti.

Dopad nezaměstnanosti má navíc nejen ekonomický, ale i sociální účinek. Nejhorší je pochopitelně sociální dopad, který je hůře měřitelný a odhadnutelný – třeba pomocí Okunova zákona a úzké vazby na HDP země. Sociální dopad nelze měřit tak jednoduše. Navíc má sociální dopad, třeba nezaměstnanost mládeže, dalekosáhlé následky na celou generaci, příliš vysoká nezaměstnanost a nemožnost nalezení práce u dané skupiny lidí, může vyústit až v migraci mladých lidí do zahraničí. Právě proto je pracovní trh jedním z nejvíce regulovaných trhů. Příkladem je určení minimální mzdy, kterou může zaměstnavatel určit. Otázkou ale zůstává rozsah a obsah této regulace. Je nutné poukázat na to, že i přílišná regulace trhu může významným způsobem uškodit pracovnímu trhu, jako je tomu v jižní části Evropy.

Téma je velice aktuální. Poslední vývoj v zemích EU zcela jasně poukazuje na problém s nezaměstnaností, který vede k odlivu pracovníků do zahraničí, což ve výsledku nemusí pro ekonomiku znamenat nic dobrého. Již teď se mluví o ztracené generaci. Další aktuálnost tématu je podmíněna následky arabského Jára, které vedlo ke svržení politických režimů. Hlavní hnací silou arabského Jára byla nezaměstnaná a nespokojená mládež. Navíc se jedná o trh, který je značně heterogenní a kde panují velké rozdíly. Nezaměstnanost je zpravidla regionálním jevem. V hlavních městech či ve větších městech je zpravidla dostatek nabídky

práce, což rozhodně nelze říct o odlehlejších regionech, které jsou nezaměstnaností postiženi daleko více.

Trh práce není rozhodně jednorodý, ale existují na něm výrazné rozdíly – maminky po mateřské dovolené, lidé v předdůchodovém nebo důchodovém věku, mládež apod., jsou nezaměstnaností ohroženy nejvíce. Právě těmto rizikovým skupinám je věnována největší pozornost v rámci aktivní a pasivní politiky podpory zaměstnanosti. V rámci této diplomové práce bude největší důraz kladen právě na nejvíce rizikové skupiny, které buď poprvé vstupují na trh práce, či mají omezené možnosti pro nalezení odpovídajícího pracovního uplatnění.

Největší pozornost je věnována mládeži jako skupině, ke které má autorka této diplomové práce nejbližší. Jedná se bezesporu o skupinu, která je pro zemi naprosto zásadní, jelikož mládež je budoucností státu. Na druhou stranu, díky chybějícím pracovním zkušenostem, jde o skupinu potenciálních zaměstnanců, o které nemusí mít zaměstnavatelé největší zájem.

Tato diplomová práce je věnována studiu pracovního trhu a zároveň zkoumání nezaměstnanosti v zemích postsovětského prostoru. Jmenovitě bylo rozhodnuto zvolit následující státy: Rusko a Bělorusko. Ekonomická situace, a tudíž i trh práce, je v těchto zemích zcela odlišný. Obsahem této diplomové práce je rovněž analýza aktivní a pasivní politiky nezaměstnanosti v uvedených zemích.

Rusko bylo vybráno kvůli tomu, že se jedná o naprosto nejdůležitější ekonomiku ve východní Evropě a zároveň se jedná i o významného regionálního hráče. Země byla ale silně zasažena posledními sankcemi vyhlášenými proti ní. Proto se v rámci diplomové práce prozkoumá dopad sankcí na zaměstnanost, zejména na zaměstnanost mládeže.

Bělorusko je prozatím neznámou zemí, a to díky svému vládci, který se zeměmi Evropské unie moc nespolupracuje a do současné doby se zaměřoval na Rusko. Právě proto není situaci v Bělorusku v českém prostředí věnována pozornost. Přitom se jedná o poměrně zajímavou zemi, zejména s ohledem na to, že úroveň nezaměstnanosti je v tomto státě jednou z nejnižších ve svém regionu. Tato diplomová práce může částečně přispět k odstranění této informační mezery.

Přínosem této diplomové práce není pouze provedená analýza nezaměstnanosti a státní politiky zaměřené na boj proti ní, ale rovněž i poukázání na úspěšné příklady jiných zemí, které dokázaly tento problém vyřešit, respektive aspoň omezily dopady jeho výskytu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této diplomové práce je porovnání nezaměstnanosti ve zvolených státech bývalého Sovětského svazu: Ruská federace a Běloruská republika. U obou zemí jsou vymezeny shodné a odlišné rysy v rámci zhodnocení vývoje nezaměstnanosti.

Dílčím cílem diplomové práce je sledování ekonomik, časových řad výkonových ukazatelů a provedení jejich komparativní analýzy, případně statistické vyhodnocení. Tento dílčí cíl podporuje splnění hlavního cíle – na nezaměstnanost má vliv celá řada faktorů, které je nutné zohlednit v rámci zhodnocení makroekonomického prostředí obou zemí.

2.2 Metodika

Metodika diplomové práce podporuje výše uvedené cíle. Diplomová práce se skládá ze dvou na sebe navazujících částí – teoretické a praktické. Teoretická část bude zpracována na základě analýzy sekundárních zdrojů.

Teoretická část diplomové práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. Budou vymezeny základní pojmy, popsána teorie trhu práce, rozdělení trhu práce, dále budou vymezeny základní toky na trhu práce. Zároveň budou teoreticky popsány jednotlivé druhy nezaměstnanosti, popsány aktivní a pasivní politiky nezaměstnanosti, ekonomické a sociální dopady nezaměstnanosti.

Teoretická část diplomové práce je základem pro vybudování vlastně provedeného výzkumu v oboru. Tato část diplomové práce je důležitá pro vymezení prvotních názvosloví a pojmů, které budou posléze využity v rámci praktické části.

V praktické části diplomové práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí. V diplomové práci budou použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

Prozkoumána bude především nezaměstnanost s ohledem na mladé lidi a jejich uplatnění na trhu práce. Zde je nutné upozornit na významné omezení tohoto přístupu – na rozdíl od evropských zemí, mezi úřady Ruska či Běloruska neexistuje snaha standardizovat přístupy k měření nezaměstnaností.

Z hlediska využitých metod uplatněných v rámci této diplomové práce, je nutné vymezit literární rešerši, analýzu a syntézu. Literární rešerše je metoda, která je uplatněna v rámci teoretické části diplomové práce. Analýza a syntéza se uplatní napříč celou diplomovou prací. V rámci provedeného výzkumu najde rovněž uplatnění i metoda komparace.

3 Teoretická východiska

V rámci první kapitoly diplomové práce jsou prozkoumány teoretické zásady a východiska, která se vztahují zejména k trhu práce a nezaměstnanosti.

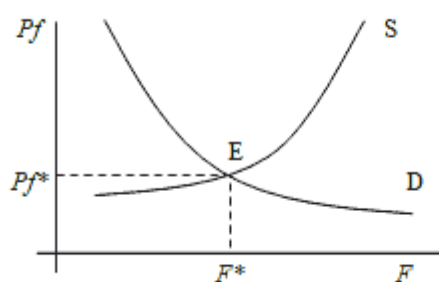
3.1 Trh práce

Samotný trh je možné nejobecněji podle Palátkové (2011, s. 28) vymezit jako oblast ekonomiky, kde dochází k výměně výsledků činností mezi ekonomickými subjekty, které na trh vstupují, a to prostřednictvím volné směny. Každý trh má podle této definice poptávku, nabídku a cenu, jako výsledek vzájemného vztahu mezi poptávkou a nabídkou. Trh práce je součástí trhu výrobních faktorů, kde působí domácnosti, firmy a stát.

3.1.1 Specifika trhu práce

Trh práce je podle Kotlera (2007, s. 38) součástí celkové struktury toků v moderní tržní ekonomice. Jedná se o trh, na kterém vlastníci výrobního faktoru práce nabízejí svůj výrobní faktor firmám, jedná se o jejich čas a pracovní návyky. Výsledkem interakce nabídky (S) a poptávky (D) na trhu výrobních faktorů vzniká rovnovážná cena (E) – viz obrázek č. 1.

Obrázek 1. Trh výrobních faktorů

Zdroj: Miras. Mikroekonomie

Firmy jsou na takovém trhu v podobě poptávajících. Přitom je nutné zdůraznit, že poptávka na trhu práce není finální, ale odvozená. Poptávka po práci je silně závislá na poptávce po zboží či službách, které nabízí daný podnik na zkoumaném trhu. V případě růstu ekonomické aktivity v dané ekonomice a poptávky po výstupu firmy, lze automaticky sledovat i růst

poptávky po práci. Na trhu práce rovněž působí i vláda, jejíž hlavním úkolem je dohled a regulace daného trhu. Vláda může ale působit na trhu práce i jako poptávající, formou nabízení zaměstnání ve veřejném a státním sektoru.

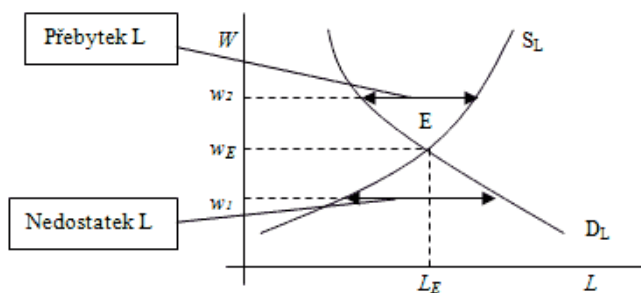
Z pohledu domácností hrají na trhu práce nejdůležitější roli substituční a důchodový efekt. V případě substitučního efektu dochází k nahrazení volného času pracovním časem a člověk v rámci své individuální nabídky práce začíná pracovat daleko více, kdežto v případě důchodového efektu dochází k opačnému trendu – člověk pracuje daleko méně, jelikož preferuje spíše svůj volný čas.

Podle Jurečky (2013, s. 246) je práce nejdůležitějším výrobním činitelem v porovnání s ostatními výrobními činiteli, kam patří půda a kapitál. Důvod je snadný – právě lidská práce dává dohromady všechny ostatní činitele a vhodným způsobem je spojuje za účelem obdržení požadovaného výstupu. Stejně jak i vlastníci půdy či kapitálu dostávají za svoje vlastnictví určitou rentu, i vlastník práce dostává platbu za svůj výrobní faktor. Platbě za práci se říká mzda. Je nutné zdůraznit, že mzda nemusí být představována pouhou platbou za výkon, jedná se o velmi širokou škálu nejrůznějších druhů pracovního příjmu, kam patří například stravenky, příspěvek na penzijní pojištění apod.

Na trhu práce, stejně jako na ostatních trzích, působí nabídka a poptávka, které jsou hlavními činiteli ceny na trhu práce. Stejně jako na ostatních trzích, i na trhu práce může vznikat nedostatek či přebytek, který má pochopitelně vliv na cenu – viz obrázek č. 2. V tomto případě vzniká nerovnováha na trhu práce. Jedná se o odchylky od rovnovážného stavu.

Nedostatek pracovníků vede k nárůstu mzdy stávajících zaměstnanců, kdežto naopak přebytek zaměstnanců může vést k poklesu mzdy a vzniku nezaměstnanosti.

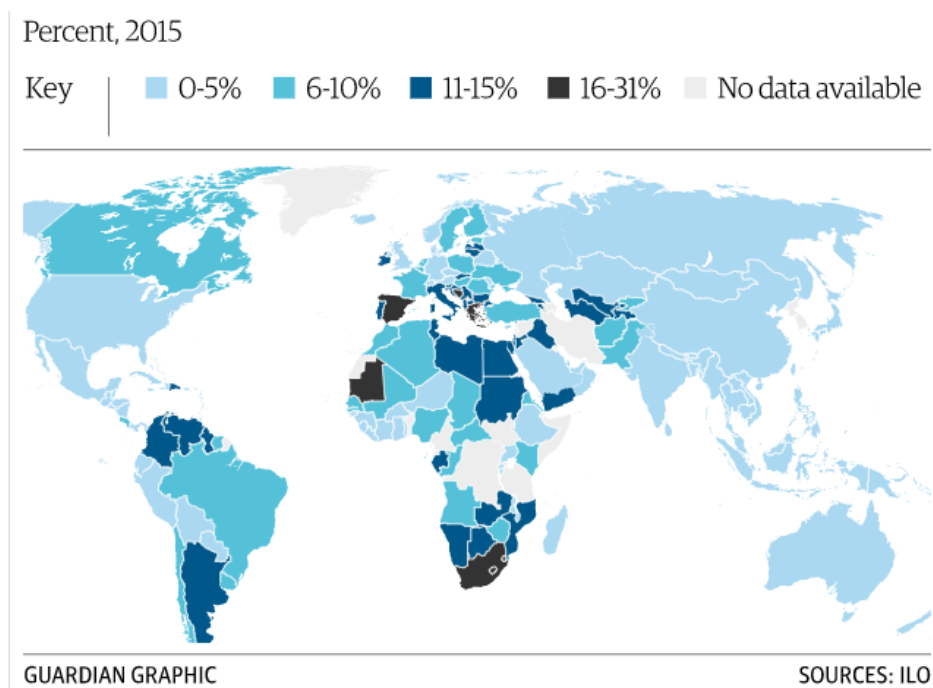
Obrázek 2. Přebytek a nedostatek na trhu práce

Zdroj: Miras. Trh práce

Přítom nezaměstnanost je celosvětovým fenoménem. Jak je zřejmé z obrázku č. 3, nezaměstnanost postihuje jak evropské, tak i jihoamerické či africké země. Prozatím pouze státy ležící v jihovýchodní části Asie a rovněž Austrálie nejsou nezaměstnaností zasaženy.

Obrázek 3. Nezaměstnanost ve světě v roce 2015 v %

Zdroj: The Guardian, 2019

3.1.2 Odlišnosti trhu práce

Trh práce má ale svoje odlišnosti od ostatních trhů, kam patří:

- Nehomogenita práce.
- Silný vliv státu,
- Vliv odborů.

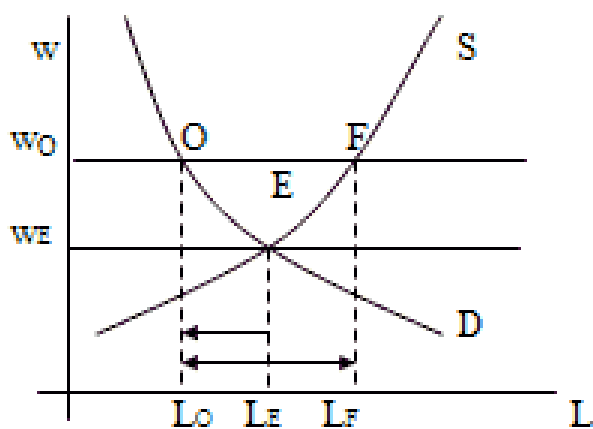
Zprvé trh práce není homogenní. To platí zejména na trhu služeb – nelze říct, že dva kadeřníky budou schopni udělat stejný účes. Navíc i samotná výkonnost zaměstnanců je podmíněna celou řadou vlivů, kam patří například vztahy v kolektivu, pracovní morálka, motivační systém ve firmě apod.

Zadruhé panuje na trhu práce velký vliv státu, zejména v porovnání s ostatními trhy výrobních faktorů. Klasickou ukázkou je minimální mzda, což je nejnižší možná mzda omezená dolní hranicí podle zákonů. Dalším příkladem vlivu státu je podpora ohrožených nezaměstnaností skupin, kterými jsou například maminky po mateřské dovolené či mládež po opuštění střední nebo vysoké školy. Tyto skupiny jsou nejvíce citlivé na změnu na pracovním trhu. Na trhu kapitálu či půdy nelze se setkat s obdobným jevem – asi těžko se lze setkat s tím, že stát třeba bude určovat minimální výši bankovního úroku. Je to zřejmě způsobeno tím, že trh práce a zejména nezaměstnanost mají velký sociální dopad na obyvatelstvo státu. Právě kvůli tomu se jakýkoliv stát snaží určitým způsobem regulovat tento ekonomický jev. Někdy je tato regulace až přílišná a vede ke vzniku rigidního trhu práce.

Na trhu práce od konce 19. století hrají velkou roli odbory. Jedná se o seskupení zaměstnanců, kteří mají za účel prosazení svých práv. Nemusí se jednat nutně o navýšení mzdy. Cílem odborů může být co nejvyšší zaměstnanost, zlepšení pracovních podmínek apod.

Hlavním cílem odborů ale stále zůstává zvýšení mzdy. Přitom daná snaha zpravidla vede k poklesu poptávky firmy po práci – viz obrázek č. 4. Jak je zřejmé z obrázku, odbory vyjednaly růst mzdy z rovnovážné úrovně w_e na úroveň w_o , což ale vedlo k poklesu objemu práce poptávaného firmou – z úrovně L_e až na úroveň L_o . Logicky tedy objem práce mezi body L_o a L_e zůstal nezaměstnan, snaha odborů o zvýšení mezd vedla jenom k nárůstu nezaměstnanosti.

Obrázek 4. Vliv odborů na trhu práce

Zdroj: Miras. Trh práce

Klíčovým segmentem na trhu práce z pohledu dané diplomové práce je nezaměstnaný. Nelze se domnívat, že za nezaměstnaného lze považovat kteroukoliv osobu, která nemá práci. Ba naopak, většina definic se shoduje na tom, že za nezaměstnaného lze považovat pouze osobu starší 15 let, která nejenže nemá aktuálně žádnou práci, ale práci aktivně hledá a je schopen nastoupit do práce nejpozději do 14 dní (Lipovská, 2017, s. 90). Jinými slovy z nezaměstnaných lze vyloučit matky na mateřské dovolené, vězně, vojáci při výkonu základní vojenské služby, studenty připravující se na budoucí povolání apod.

3.2 Druhy nezaměstnanosti

Existuje celá řada přístupů v rozdělení nezaměstnanosti podle určitých druhů. V dalším textu se bude mluvit o nejčastějších přístupech k rozdělení – dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost, registrovaná versus obecná míra nezaměstnanosti a nakonec frikční, strukturální a cyklická nezaměstnanost. V dané kapitole jsou okrajově zmíněny i ostatní typy nezaměstnanosti, kam patří například sezonní či dlouhodobá nezaměstnanost.

3.2.1 Dobrovolná nezaměstnanost

První přístup k rozdělení nezaměstnaností je nejjednodušší. Klíčovým východiskem v rámci daného způsobu rozdělení zaměstnanců je jejich segregace podle toho, jestli zaměstnanec dobrovolně či nedobrovolně se stal nezaměstnaným (Holman, 2012, s. 98). Dobrovolná nezaměstnanost je pochopitelně daleko lepší pro jedince a celkově i pro stát, jelikož je výsledkem volného rozhodnutí jedince. Může se stát, že člověk si přeje odpočinout, vylepšit svoje jazykové znalosti apod. (Holman, 2012, s. 98). V důsledku toho nechce nastoupit do práce a spíše vyčkává na lepší časy.

3.2.2 Nedobrovolná nezaměstnanost

Na rozdíl od toho je ale nedobrovolná nezaměstnanost uplatněna v případě, že zaměstnanec ztratil svoje pracovní místo zcela nedobrovolně (Holman, 2005, s. 155). Ve výsledku začíná daná osoba aktivně hledat nové pracovní uplatnění.

3.2.3 Registrovaná míra nezaměstnanosti

Dalším přístupem je podle Lipovské (2017, s. 89) rozdělení nezaměstnanosti na registrovanou a obecnou míru nezaměstnanosti. První typ nezaměstnanosti je založen na skutečném počtu lidí, kteří jsou nahlášeni na příslušném úřadu práce. Důvodem registrace na trhu práce je zpravidla možnost pobírání dávek v nezaměstnanosti, možnost nalezení pracovního místa či možnost případné rekvalifikace.

Dle aktuálního právního řádu Běloruska (Zakon Respubliki Belarus ot 15 ijunja 2006 g. № 125-Z «O zanjatosti naselenija Respubliki Belarus») za nezaměstnaného je považována osoba starší 16 let, která není zaměstnána, nevykonává funkci v řídicích či kontrolních orgánech společnosti, nepodniká a která nemá uložen trest odnětí svobody. Odlišností běloruského právního řádu je v tom, že v zemi je stále povinná základní vojenská služba, proto se za nezaměstnaného nepovažuje ani voják při výkonu dané služby. Další odlišností právního řádu je i to, že za nezaměstnaného se nepovažuje osoba, která po dokončení vysoké školy nenastoupila k místu výkonu přidělené práce. V zemi totiž stále existuje systém částečného povinného přidělování pracovníků po dokončení VŠ. V případě odmítnutí přiděleného místa výkonu práce, daná osoba není považována za nezaměstnaného a automaticky ztrácí nárok na sociální dávky, rekvalifikaci apod.

V případě Ruska definice nezaměstnaného je shodná (Porjadok registracij bezrabotnyh grazhdan, PRAVITELSTVO ROSSIJSKOJ FEDERACII, POSTANOVLENIE ot 22 aprilja 1997g. N 458). Jedinou odlišností je to, že v zemi neexistuje částečné povinné přidělování absolventů vysokých škol k místu výkonu jejich práce. Odlišnosti Ruska je to, že nezaměstnaný se může zaregistrovat pouze v místě svého trvalého pobytu.

3.2.4 Obecná míra nezaměstnanosti

Na druhou stranu existuje obecná míra nezaměstnanosti, která je založena na výběrovém šetření uskutečňovaném na pravidelném základu. Posléze jsou výsledky tohoto šetření extrapolovány na populaci žijící v daném státě, přitom se nejedná o celkovou populaci v zemi včetně důchodců či nemluvňat, nýbrž o ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Jinými slovy výsledky obdrženy na vzorku jsou využity pro celou zemi (Lipovská, 2017, s. 89).

Pochopitelně výsledky obou přístupů se mohou docela výrazně lišit a nelze jednoznačně říct, který z výše uvedených přístupů je vhodnější. Je nutné v rámci zhodnocení nezaměstnanosti počítat s oběma čísly.

Obecná míra nezaměstnanosti je v Bělorusku je určena pomocí výběrového šetření realizovaného místním statistickým úřadem – Belstatem. Jedná se o šetření prováděné jednou za kvartál. V Bělorusku šetření probíhá mezi lidmi ve věku 15-74 let a zahrnuje přibližně 0,2 % běloruského ekonomicky aktivního obyvatelstva (POSTANOVLENIE NACIONALNOGO STATISTICHESKOGO KOMITETA RESPUBLIKI BELARUS 23 dekabrya 2016 g. № 199, O vnesenii izmenenij i dopolnenij v postanovlenie Nacionalnogo statisticheskogo komiteta Respubliki Belarus ot 12 marta 2012 g. № 31).

V případě Ruska daná úroveň nezaměstnanosti je prováděna pomocí výběrového šetření, za které odpovídá Rosstat. Šetření probíhá jednou za měsíc. Celkově do šetření spadá 260 tisíc osob ve věku 15-72 let, což odpovídá 0,24 % celkové pracovní síle země (Rosstat, 2019). Výstupy daného šetření jsou základním východiskem pro pochopení nezaměstnanosti v zemi, jelikož místní úřady práce velmi rychle vyřazují nezaměstnané ze své databáze – dle zákona po nabídnutí dvou pracovních míst a odmítnutí uchazeče o nástup do práce, je člověk vyřazen z databáze nezaměstnaných. Proto provedení šetření a následná extrapolace výsledků šetření na celou populaci hraje klíčovou roli v zemi. Údaje o registrované nezaměstnanosti mají pouze informační a doplňkový charakter.

3.2.5 Frikční nezaměstnanost

Dalším způsobem rozdělení nezaměstnanosti je přístup vycházející z rozdělení nezaměstnanosti podle příčin. Daný přístup nejen rozděluje nezaměstnanost, ale umožňuje i vytvářet politiku boje proti ní, jelikož již zahrnuje výsledek analýzy, tedy kořenové příčiny nezaměstnanosti – jedná se o frikční, strukturální, a nakonec cyklickou nezaměstnanost. Frikční nezaměstnanost je představena v podstatě dobrovolnou nezaměstnaností spojenou s přirozeným pohybem pracovníků. Zcela běžně se může stát, že někdo opustil zaměstnání a dočasně hledá náhradu a lepší pracovní místo pro uplatnění svých znalostí a schopností, a to třeba v důsledku stěhování do jiného města. Dalším příkladem je situace, při které nezaměstnaný vyčkává na vhodnou nabídku práce. Jedná se o jev, který je zcela přirozený a proti kterému vůbec není potřeba zasahovat ze strany státu, trh v tomto případě sám sebe dokáže odregulovat (Holman, 2005, s. 152).

Dle Lipovské (2017, s. 90) existuje daný typ nezaměstnanosti především díky tomu, že každý má zcela odlišné preference a schopnosti. Dalším důvodem je podle dané autorky i možnost stěhování a celkový přesun obyvatelstva v rámci daného státu.

3.2.6 Strukturální nezaměstnanost

Na druhou stranu, strukturální nezaměstnanost je daleko horším jevem. Jedná se o nezaměstnanost, která zcela jasně signalizuje problémy v dané ekonomice, zejména v určitých oblastech hospodářství. Daný typ nezaměstnanosti nastává v případě existence strukturálních problémů, klasickým příkladem je růst nezaměstnanosti na severu České republiky v 90. letech v důsledku rozpadu RVHP. Díky danému jevu celá řada lidí pracujících v místním průmyslu zcela ztratila svou práci. Nelze se ale domnívat, že daný typ nezaměstnanosti přináší jenom problémy a nelze jej účinně řešit. Ba naopak, ve stejnou dobu dochází i k růstu zaměstnanosti v jiných odvětvích, a to z důvodu rychlého růstu poptávky po pracovní síle. Například, již zmíněna 90. léta byla ve znamení rychlého růstu poptávky po pracovní síle ze sektoru služeb. Dopad dané nezaměstnanosti bylo možné relativně snadno eliminovat. Klasickým přístupem je řešení daného typu nezaměstnanosti pomocí rekvalifikace dočasně nezaměstnaných osob (Dvořáková, 2017, s. 68-69).

Bělorusko nezažilo období strukturální nezaměstnanosti jako většina bývalých postsovětských zemí. Důvodem je to, že téměř ihned po rozpadu Sovětského svazu se vlády ujal Lukašenko, který mimo jiné pokračoval v politice Sovětského svazu zaměřené na podporu velkých firem a neřešil otázku jejich ziskovosti. Ve výsledku země neměla problém s nezaměstnaností. Otázkou ale je, jestli by nebylo lepší nechat působit tržní síly, které by mohly „vyčistit“ pracovní trh a odstranit neziskové podniky zaměstnávající tisíce lidí. Podrobněji o tomto problému je pojednáno v praktické části diplomové práce.

Právě s problémem strukturální nezaměstnanosti se potkal ruský trh v 90. letech minulého století, a to po rozpadu SSSR. Je to spojeno s liberalizací trhu a ukončením podpory státem neziskových podniků – jednalo se o součást vládní politiky mající název šoková terapie. Ve výsledku dané politiky až 13 % lidí nemělo trvalé zaměstnání. Od konce 90. let je ale možné sledovat změnu ruské ekonomiky v důsledku přebudování ruského hospodářství na tržní principy, které se projeví i růstem nabídky práce, tentokrát se jednalo o sektory, které de

facto neexistovaly za doby Sovětského svazu – pojišťovnictví, cestovní ruch apod. (Nazarec, 2019).

3.2.7 Cyklická nezaměstnanost

Bohužel poslední typ nezaměstnanosti je nejhorším možným typem. Jedná se o nezaměstnanost, která vznikla z důvodu problémů platných pro celou ekonomiku bez ohledu na sektor. Ve výsledku poklesu ekonomických aktivit dochází i k poklesu poptávky po pracovní síle, což se vyúsťuje v růst nezaměstnanosti, která postihuje všechny možné sektory ekonomiky. Klasickým učebnicovým příkladem je krize z let 2007/2008 a její dopad na země jižní části eurozóny, kde nezaměstnanost překročila dvacet procent a nejvíce postihla zejména mládež. Daný typ nezaměstnanosti není ovšem možné vyřešit přesunem pracovníků či jejich rekvalifikací (Dvořáková, 2017, s. 68-69). Ve výsledku země může čelit odlivu schopných a mladých pracovníků do zahraničí.

Tento typ nezaměstnanosti roste pochopitelně v případě ekonomické recese, a naopak v případě hospodářského růstu dochází k jejímu poklesu (Jurečka, 2017, s. 143). Kromě toho, podle stejného autora příčinou vzniku daného typu nezaměstnanosti může být technický pokrok, který již nevyžaduje tolik pracovních sil. Ve výsledku se na trhu práce objevuje skupina lidí se schopnostmi, které již nejsou zapotřebí.

3.2.8 Ostatní typy nezaměstnanosti

Sezonní nezaměstnanost

Existují i další, zpravidla velmi specifické typy nezaměstnaností. Prvním takovým typem je podle Jurečky (2017, s. 143) sezonní nezaměstnanost. Daný typ nezaměstnanosti vzniká v rámci pravidelných výkyvů během jednoho roku. Jedná se o nezaměstnanost, která postihuje ekonomiky ovlivňované ročním obdobím. Příkladem je zemědělství a cestovní ruch, které jsou doslova životně závislé na ročním období a kde většina pracovních příležitostí je vytvářena v létě. Právě proto jsou nejvíce postiženy daným typem nezaměstnanosti jižní státy eurozóny – Španělsko, Řecko, Itálie apod. (Boura, 2015, s. 18).

Regionální nezaměstnanost

Je nutné rovněž poukázat i na regionální nezaměstnanost. Ve většině zemí nezaměstnanost není rozmístěna rovnoměrná, ale existují určitá ohniska s nejvyšší mírou nezaměstnanosti. Přitom nízká mobilita obyvatel například v důsledku nerozvinuté infrastruktury, danou nezaměstnanost ještě více prohlubuje.

Právě regionální nezaměstnanost je problémem Ruska. Na rozdíl od Běloruska, zde existují velmi velké disproporce mezi jednotlivými regiony. Nejhorší je situace na Severním Kavkazu. A naopak, nejlepší je v Moskvě a Petrohradě a sibiřských regionech, které jsou průmyslovými centry země. Je tedy zřejmé, že nezaměstnanost a ekonomická síla regionu jsou v přímém spojení (Rosstat, 2019).

Nezaměstnanost způsobena technickým progresem

Poměrně zajímavým příkladem je podle Janovského (2014, s. 40) nezaměstnanost způsobena technickým progresem a rozvojem. Celá řada činností, které ve své době vyžadovaly manuální práci, je možné dělat automaticky, což vede k tlaku na trh práce ve formě poklesu poptávky po těchto pracích. Nejvíce se to projevuje u profesí, kde se nevyžaduje kvalifikace.

Dlouhodobá nezaměstnanost

Dalším typem nezaměstnanosti je dlouhodobá nezaměstnanost. Jedná se o nezaměstnanost, která vzniká u člověka, který není schopen po dobu aspoň 12 měsíců najít odpovídající pracovní uplatnění (Dvořáková, 2017, s. 90). Bezesporu se jedná o jeden z nejhorších typů nezaměstnaností, jelikož člověk při dané nezaměstnanosti nejen ztrácí pracovní návyky, ale může čelit i případným psychologickým a sociálním problémům, jako je například rozpad rodiny, alkoholismus, a to již nemluvě o zvýšené kriminalitě jako důsledek snahy najít aspoň nějaký výdělek.

Přirozená míra nezaměstnanosti

Ekonomická teorie mluví i o přirozené míře nezaměstnanosti. Podle Jurečky (2017, s. 162) se jedná o nezaměstnanost, při které jsou různé trhy v zemi v určité rovnováze. Neexistuje tedy významný tlak na ceny či mzdy. Tento typ nezaměstnanosti je možné rovněž představit

jako dlouhodobou úroveň nezaměstnanosti v daném státě. Země na úrovni této nezaměstnanosti optimálně využívá svoje zdroje a nezaměstnanost má charakter dobrovolné (Jurečka, 2017, s. 162) nezaměstnanosti.

Latentní nezaměstnanost

Posledním příkladem nezaměstnanosti je latentní nezaměstnanost. Jedná se o skutečnou nezaměstnanost, která ovšem není zachycena v oficiálních statistikách. Příkladem je zkrácena pracovní doba či posílání zaměstnanců na dlouhodobé dovolené.

Právě latentní nezaměstnanost je velkým problémem Běloruska. Vzhledem k tomu, že v zemi dosud velké podniky patří státu, je možné sledovat poměrně zajímavou tendenci – v těchto podnicích dochází k omezení pracovního týdne a tudíž i o poklesu mezd. Ve výsledku ale lidé nejsou propuštěni, ačkoliv mají nižší plat. Jedná se o klasický problém zkreslování statistických výkazů (Novozhilova, 2019).

3.3 Politika zaměstnanosti

Nezaměstnanost má velmi negativní dopady na ekonomiku země, proto celá řada hospodářských politik je směřována na odstranění daného jevu, respektive zmírnění jeho dopadu. K tomu slouží aktivní a pasivní politika boje proti nezaměstnanosti.

Vládní politika v oblasti boje proti nezaměstnanosti není primárně směřována na mikroúroveň, ale spíše vytváří podmínky pro makroekonomické řešení nezaměstnanosti. Daná politika je realizována na rozvoj infrastruktury trhu práce.

Podrobně o politice aktivní a pasivní zaměstnanosti Běloruska a Ruska včetně jejich statistického rozboru a nalezení trendů je pojednáno v příslušné kapitole praktické části diplomové práce.

3.3.1 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti nemá za cíl řešit příčinu nezaměstnanosti v zemi, ba naopak je zaměřena na potlačení negativních dopadů nezaměstnanosti na lidi. Její podstatou je přímá finanční pomoc lidem, kteří ztratili práci (Vybíhal, 2013, s. 70).

Peněžní podpora v případě ztráty zaměstnání není poskytována plošně, avšak za předpokladu předem splněných podmínek. Zpravidla se jedná o nutnost být v pracovním poměru během určité doby, respektive podnikat a odvádět příslušné odvody. Pochopitelně každý právní řád rozebírá danou problematiku zvlášť.

V posledních letech se do popularity dostává politika podpory odchodu do předčasného důchodu. V některých zemích se lze setkat i s finanční podporou během rekvalifikace, což je finanční podpora, která je vyplácena člověku během jeho docházky na rekvalifikační kurz.

Pochopitelně je problematickou oblastí podpora sociálně znevýhodněných či rizikových skupin na trhu práce, o kterých je pojednáno ve zvláštní kapitole této diplomové práce. Hubinková (2008, s. 23) v souvislosti s tím upozorňuje na to, že s rizikovými skupinami se musí zacházet daleko opatrněji nežli s obyčejnými zaměstnanci. Důvodem je podle ní to, že daná skupina daleko snadněji spadne do takzvaného „kolotoče programů“ a nebude nikdy zařazena do trhu práce.

Dalším problémem spojeným s uplatněním pasivní politiky zaměstnanosti je to, že příliš velká peněžní podpora vede k tomu, že nezaměstnaní přestávají být motivováni k nalezení práce a jsou spokojeni s životním stylem, který mohou mít jen díky státní podpoře (Burgess, 2005, s. 52-53).

V případě Běloruska mnozí občané nechtějí se registrovat jako nezaměstnaný a dostávat peněžní podporu. Důvodem je to, že v souladu s pasivní politikou nezaměstnanosti by se měl občan registrovaný jako nezaměstnaný podílet na veřejných pracích (například veřejný úklid). Navíc i výše samotné podpory dosahuje jenom 12 eur, což rozhodně nepostačí na pokrytí životních nákladů (Smirnov, 2019).

Výše podpory nezaměstnanosti v případě Ruska není o ničem vyšší a pohybuje se rovněž na úrovni 12 eur, maximální výše peněžní podpory dosahuje 63 eur (Postanovlenie Pravitelstva RF ot 08. 12. 2016 № 1326).

3.3.2 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti je naopak zaměřena na vyřešení otázek spojených s příčinami vzniku nezaměstnanosti, působí tedy na kořenové příčiny vzniku problémů. Jedná se o politiku, která je silně zaměřena na budoucnost a má daleko větší potenciál, právě proto

trendem ve státní politice podpory zaměstnanosti je právě aktivní politika a její nástroje. Aktivní politiku boje proti nezaměstnanosti je možné představit pomocí:

- Rekvalifikace,
- Investičních pobídek,
- Veřejné prospěšných prací,
- Odborného poradenství.

Rekvalifikace

Prvním možným nástrojem aktivní politiky zaměstnanosti je rekvalifikace. Jedná se o možnost rozšíření stávající rekvalifikace nezaměstnaného či možnost získání zcela nové rekvalifikace, která je aktuálně v poptávce na trhu práce. Daná dohoda o rekvalifikaci je zpravidla uskutečňována prostřednictvím úřadu práce, který sám nebo zprostředkovaně propláci účast zaměstnanec na rekvalifikačním programu.

Investiční pobídky

Investiční pobídka je další formou podpory zaměstnanosti. Jedná se o hmotnou podporu zaměstnavatele, který se rozhodl vytvořit pracovní místo určené pro rekvalifikaci. Zpravidla daná nabídka je aplikována na území, které je dlouhodobě postižené nezaměstnaností.

Veřejně prospěšné práce

Další možností je uskutečnění veřejně prospěšných prací. Jedná se o pracovní příležitosti, které jsou časově omezené. Tyto pracovní příležitosti jsou založeny na pobídkách od státu vycházejících z prací, které jsou prospěšné pro společnost, sem patří například údržba budov, komunikací, veřejný úklid apod. Zpravidla se jedná o nízko kvalifikační práce. Důvod zvolení daných typů prací je snadný – právě lidi bez nízké kvalifikace mají problémy s nalezením odpovídající práce.

Odborné poradenství

Zcela běžnou součástí aktivní politiky zaměstnanosti je poradenství. Jedná se o služby zajištěné ze strany úřadu práce. V dané oblasti podpory se jedná o klasické služby související s výběrem profese či informace o volných pracovních místech. V podstatě se jedná o zprostředkování zaměstnání poskytované na bezplatném základu.

3.4 Rizikové skupiny na trhu práce

Naprostou klíčovou rizikovou skupinou na trhu práce je mládež, která nemá odpovídající pracovní zkušenosti a poprvé vstupuje na trh práce. Poslední hospodářská krize zcela jasně poukázala na to, že nezaměstnaná mládež je jednoznačným problémem v celé řadě zemí, zejména těch, které jsou situované na jihu Evropy. Pochopitelně mládež není jedinou rizikovou skupinou na trhu práce.

Buchtová (2013, s. 91) mluví o následujících rizikových skupinách: mládež, starší lidé, ženy, lidé se sníženou pracovní schopností, lidé bez kvalifikace a specifické rizikové skupiny.

Rizikové skupiny v případě Ruska či Běloruska jsou stejné. Podrobněji o rizikových skupinách v těchto zemích je pojednáno v příslušné kapitole diplomové práce v její praktické části.

3.4.1 Mládež

První rizikovou skupinou je mládež. Daná riziková skupina je podrobně rozebrána ve zvláštní kapitole dané diplomové práce, proto jí nebude v rámci dané kapitoly věnována pozornost.

3.4.2 Starší lidé

Lidé ve starším věku jsou velmi náchylné k nezaměstnanosti. Jedná se o skupinu osob, jejíž zaměstnanost je ohrožena kvůli jejich věku. Bohužel se velmi často podle Buchtové (2013, s. 88) stává, že zaměstnavatelé nemají zájem o zaměstnání lidí starších pět a padesáti let. Důvodem je obava o jejich nižší pracovní tempo a nižší výkonnost. Přitom pochopitelně se jedná o stereotyp přechozí doby – lidi ve starším věku mohou být díky svým znalostem daleko výkonnější nežli mladší zaměstnanci. Jejich pracovní tempo může být o něco nižší, ale i přes to jejich celkový výkon nemusí být nižší nežli u mladších zaměstnanců.

3.4.3 Ženy

I přes celou řadu společenských a technických změn ve společnosti zůstávají ženy jednou z nejrizikovějších skupin na trhu práce. Důvodem je podle Buchtové (2013, s. 88) to, že zaměstnavatelé stále upřednostňují mužskou práci, a to díky její mobilitě a nezatíženosti starostmi o rodinu. Navíc zaměstnavatelé podle dané autorky mají zájem o celodenního pracovníka nežli o člověka se zkráceným pracovním úvazkem, což je případ žen s malými dětmi. Největším rizikem u dané pracovní skupiny je to, že matky s malými dětmi jsou daleko náchylnější k pracovní absenci, a to kvůli věku jejich dítěte. Ve výsledku to může dopadnout tak, že ženy mohou odvádět menší pracovní výkon. Bohužel i v naší době je velmi těžké skloubit práci a rodinný život a najít vhodnou bilanci mezi oběma světy. Daný problém je možné řešit pouze nabídkou zkrácených pracovních úvazků, zavedení pružné pracovní doby či dostupné péči o děti.

3.4.4 Lidé se sníženou pracovní schopností

Lidé se sníženou pracovní schopností je další rizikovou skupinou, u které je ovšem jiná příčina nenalezení zaměstnání. Tou příčinou jsou zdravotní problémy. Bohužel se jedná o lidi, kteří mají díky svému zdravotnímu stavu omezené možnosti k nalezení práce. U těchto osob může dokonce vzniknout pocit lidské nedůstojnosti. Může se stát, že jejich blízcí se dostanou do bezvýchodné situace a budou muset zajistit trvalou péči o ně. Je ale nutné upozornit na to, že dnešní rozvoj ICT umožňuje tímto lidem dostat vhodnou profesi, která nevyžaduje takové nároky na zdraví. Příkladem je třeba práce programátora. Poptávka po práci dané skupiny zaměstnanců stále převyšuje nabídku, a navíc i platy v oboru IT jsou vyšší nežli v průměru.

3.4.5 Lidé bez kvalifikace

Lidé bez kvalifikace jsou nejpočetnější rizikovou skupinou na trhu práce. Dle Buchtové (2013, s. 90) se jedná až o třetinu nezaměstnaných osob. Skupina je velmi široká – zde najdeme jak mládež, tak i osoby s deviantním chováním (například alkoholiky či recidivisty). Rizikem pro tuto skupinu je to, že se jedná o novou sociální třídu deklasovaných osob, které de facto mohou žít jenom ze systému sociálních podpor, a navíc se jedná o skupinu, u které může vzniknout negativní jednostranná závislost na státu. Na tuto skupinu lidí má velmi negativní dopad délka jejich nezaměstnání. Dalším negativním jevem spojeným s uvedenou skupinou je celková robotizace a automatizace. Ve výsledku již práce lidí s nízkou kvalifikací není tolik zapotřebí a jejich práce je buď nahrazena stroji, anebo je přesunuta do zemí s levnější pracovní silou. Klasickou ukázkou je situace v textilním průmyslu. Ve výsledku všech výše uvedených argumentů a zároveň vzhledem k početnosti dané skupiny je nutné uvést, že se jedná o velké riziko pro jakoukoliv zemi. Vysvětlení je snadné – daná skupina občanů může působit destruktivně na státní řád a zároveň může dojít k posílení kriminální součástí společnosti.

3.4.6 Specifické rizikové skupiny

Poslední riziková skupina je charakteristická pro každou zemi zvlášť a nelze ji přesně vymezit. Jedná se de facto o specifikum pracovního trhu dané země vycházející z určitého

etnika daného státu. Pro Českou republiku je třeba takovou skupinou romské etnikum. Tato skupina má zpravidla pouze základní vzdělání a nízkou kvalifikaci. Navíc pro danou skupinu je podle Buchtové (2013, s. 91) specifické existence vlastních kulturních vzorců chování a hodnot, které mohou být bariérou pro vstup na trh práce. Následujícím problémem dané rizikové skupiny je vysoká koncentrace romských obyvatel ve vymezených oblastech. Cílem státní politiky pro práci se speciálními skupinami by se mělo stát snížení rozdílů mezi majoritní populací a danou skupinou. Bohužel ale zcela běžně dochází k tomu, že jakákoliv politika v tomto směru není moc úspěšná – viz příklad české politiky začleňování romské komunity na pracovní trh.

3.5 Mládež na trhu práce

Přechod ze studijních lavic do pracovního procesu bývá vždycky stresem pro mládež – ať se jedná o absolventy středních, základních nebo vysokých škol. Jedná se o celkovou změnu životního stylu lidí a jejich přizpůsobení zcela novým podmínkám.

Mládež má celou řadu omezení při hledání a nástupu do nového zaměstnání v porovnání se zkušenými lidmi. Přitom rozdíly nepocházejí jenom z chybějících zkušeností, jak se může zdát na první pohled.

Rozhodně ale nelze tvrdit, že nezaměstnanost mládeže je fenoménem jenom dnešní doby. Dle Laskera (2013, s. 362) problémy s nezaměstnaností mladých lidí se začínají projevovat již od 70. let minulého století, a to v souvislosti se změnou paradigmatu – stále více lidí začalo toužit po vysokoškolském diplomu. Před 70. lety byl diplom doslova zárukou dostání se mezi elitu lidí s nadprůměrným příjmem, kdežto od té doby podíl lidí s vysokoškolským diplomem na celkové populaci výrazně vzrostl.

Nelze se ale domnívat, že po celém světě dochází k problémům spojeným s nezaměstnaností mládeže. Například v Německu nedochází k tomuto problému, jelikož podle Buchtové (2013, s. 84) německá ekonomika je silně zaměřena na průmyslový sektor a vzdělávání v zemi slouží především danému sektoru. Právě proto existuje velmi silná provázanost mezi praxí a vysokými školami. Otázkou ale je, jestli tento přístup lze aplikovat i pro zbytek světa, zejména pro země, kde hlavní roli hrají služby (například cestovní ruch).

Mládež v Rusku a Bělorusku jsou rovněž považovány za rizikovou skupinu. Podrobný rozbor dané skupiny je vyčleněn do zvláštní kapitoly praktické části diplomové práce.

3.5.1 Příčiny nezaměstnanosti mládeže

Prvním problémem je podle Svobodové (2015, s. 23) to, že mládež neumí se prezentovat a vyjadřovat se. Díky tomu mladý člověk při nástupu do práce nepůsobí cílevědomě a nedostane se na pozici, kterou by mohl.

Buchtová (2013, s. 83) navíc upozorňuje na to, že problémem při nalezení nové práce je i to, že mládež nemá vhodné kontakty, které by jí pomohly nalézt odpovídající zaměstnání. I přes to, že žijeme v období obrovské digitalizace a rozvoje IT, stále osobní kontakt hraje svou významnou roli.

Někdy se lze setkat s tím, že mládež má přehnané mzdové požadavky, které jí znemožňují nalezení práce. Ve výsledku místo přijetí do aktuální práce, mladý člověk začíná hledat jiné lépe placené místo, což nemusí skončit úspěšně.

Častým problémem mládeže je to, že daná skupina nemá odpovídající vzdělání, které by jí umožnilo snadné uplatnění na trhu práce. Přitom četné výzkumy podle Lauera (2006, s. 101) upozorňují na to, že vyšší vzdělání poskytuje zpravidla větší jistotu na pracovním trhu.

K tomu je nutné přidat i to, že v případě vzniku problémů v ekonomice daného státu je možné sledovat okamžitý pokles poptávky po práci, zejména u těch méně zkušených lidí, kam bezesporu patří mládež.

Nelze ale rozhodně říct, že plošně vzato veškerá mládež má problémy s nalezením práce, všechno je závislé na oboru studia a zkušenostech uchazeče o práci na trhu. Jednoznačně lze říct, že absolventi technických oborů, řemeslné profese či lékaři nemají problém s nalezením odpovídající práce. A naopak, absolventi humanitních či právnických oborů, respektive absolventi gymnázií mají problémy s nalezením práce.

Ka Ho Mok v této souvislosti přímo kritizuje vzdělání poskytované na vysokých školách a mluví o tom, že vysoké školy jsou příliš odtržené od praxe. V dnešní hyperkonkurenční době je zapotřebí, aby absolvent vysokých škol měl především praktické znalosti, což bohužel mnoho kdy není možné podle něj obdržet na univerzitách (Ka Ho Mok, 2017, s. 33).

Nezaměstnanost u absolventů je rovněž i velmi silně ovlivněna ekonomickou situací v zemi. Zpravidla v období krize dochází k nárůstu nezaměstnanosti mládeže, která je v době krize nejvíce ohrožena nezaměstnaností. V tom je chování dané skupiny nezaměstnaných zcela

shodné s celkovou situací v zemi. Důkazem je poslední krize z roku 2008, která ve většině zemí dokázala výrazně navýšit situaci s nezaměstnaností. Zcela učebnicovým příkladem jsou země jižní Evropy, kde nezaměstnanost u mládeže převýšila desítky procent. Jak v této souvislosti uvádí Koucký (2017): „*Krize a měnící se postavení na trhu práce ovlivnily v USA i ve Velké Británii (která patřila k prvním evropským zasaženým státům) nástupní platy vysokoškoláků. V obou zemích došlo totiž k jejich stagnaci či mírnému poklesu. Jde o poměrně velkou změnu, protože předtím například v USA každoročně nástupní platy rostly o zhruba 7,5 %. Výzkumy ukázaly, že zaměstnavatelé v obou zemích nabízejí absolventům vysokých škol v roce 2009 oproti roku 2008 dokonce o 20-25 % méně pracovních míst*“.

Právě proto je v dnešní době naprosto zásadní, aby žáci a studenti již při svém studiu dokázali najít zaměstnání, které aspoň částečně souvisí se zvoleným oborem. Praxe je právě to, co je vyžadováno při nástupu do práce. Zaměstnavatelé se zpravidla nezajímají o studijní výsledky, pro ně je klíčový diplom jako takový. Ve výsledku nebudou absolventi tolik překvapeni při hledání práce po absolvování školy, nežli jejich kolegové bez odpovídající praxe (Duháň, 2017).

Je rovněž nutné uvést i to, že poptávka po absolventech vysokých škol je velice specifická. Jedná se zpravidla o větší firmy, které jsou schopny zaměstnat člověka bez praxe a postupně investovat do jeho vzdělání. Tito zaměstnavatelé by neměli mít velké požadavky na praxi absolventů, ale spíše by měli dávat důraz na osobnostní charakteristiky, které lze postupně rozvinout (Solodjankina, 2017).

Mládež má ale i výhody při vstupu na trh práce. Mládež má zpravidla relativně nadprůměrnou znalost informačních technologií. V dnešní době je internet a ICT součástí zcela běžného života většiny lidí, proto není pro ně problém se vypořádat i se složitější technologií.

Dále je to znalost cizích jazyků. V dnešní době je znalost angličtiny brána jako zcela samozřejmou. Pochopitelně, nebylo tomu tak vždycky, ba naopak, ještě před dvaceti lety byla angličtina vnímána jako velké plus při nástupu do práce. K tomu je nutné dodat, že mnozí absolventi jsou v dnešní době natolik jazykově vybaveni, že ovládají dva cizí jazyky.

Mládež může při prvním nástupu do zaměstnání přinést i zcela nový pohled na určité věci, které byly jinak zanedbány. Důvodem je právě to, že mládež přichází bez předchozích zkušeností a mnohé věci může vidět zcela jinak.

3.5.2 Dopady nezaměstnanosti mládeže

Dopad má i to, že pokud mládež nebude schopna nalézt odpovídající zaměstnání po ukončení střední nebo vysoké školy, tak podle Buchtové (2013, s. 83) neosvojí správné pracovní návyky v dospělosti a bude zcela vyřazena ze společnosti.

Kromě toho je nutné počítat s tím, že mládež se chová daleko agresivněji, nežli dospělé lidi a nezaměstnána a nespokojena mládež může vyvolat dokonce i změnu vládnoucího režimu, což bylo třeba dokázáno během takzvaného Arabského Jára v zemích severní Afriky, když došlo po masových protestech mládeže ke svržení vládnoucího režimu.

Častým důsledkem nezaměstnanosti absolventů vysokých škol je to, že lidé s vysokoškolským diplomem zcela ztrácejí naději nalézt odpovídající zaměstnání a začínají pracovat na nízko kvalifikovaných pracovních místech a tímto zcela znehodnocují svoje vzdělání (Doh Chull Shin, 2003, s. 57).

Nemožnost nalezení práce ve svém oboru, ve své mateřské zemi vede k tomu, že mládež začíná aktivně vyhledávat pracovní příležitosti za hranicemi své vlasti. Ve výsledku ztrácí země svůj potenciál a svou budoucnost (Drbohlav, 2015, s. 163).

3.6 Dopady nezaměstnanosti

Dopady nezaměstnanosti lze rozdělit na sociální a ekonomické. Nejedná se ovšem o striktně vymezení dopadů, avšak o přibližné: velice často se stává, že oba dva dopady se výrazně prolínají a nejsou striktně oddělené. Dopady nezaměstnanosti jsou v Rusku a Bělorusku totožné.

3.6.1 Ekonomické dopady nezaměstnanosti

První a nejjednodušeji viditelný dopad nezaměstnanosti v zemi je pokles HDP. Dle Wicks-Lima (2013, s. 165) vzniká daný dopad v případě poklesu agregátní poptávky, což je přirozený důsledek poklesu platební schopností lidí. Daný jev byl objasněn díky Okunovu zákonu v roce 1962.

Nezaměstnanost vyvolává i celkový pokles ekonomické aktivity v dané zemi, a to v důsledku nízké ekonomické aktivity lidí. Ve výsledku se hospodářství může dostat do „začarovaného kruhu“: nízký ekonomický růst díky vysoké nezaměstnanosti.

Zvýšená nezaměstnanost rovněž vyvolává i tlaky na veřejné finance, a to ve formě větších státních výdajů na podporu nezaměstnaných – viz kapitola o aktivní a pasivní politice podpoře nezaměstnanosti. Pochopitelně stát tak přichází i o velmi důležitou součást svých příjmů, kterými jsou odvody na sociální a zdravotní pojištění, stejně jako daně z příjmů, které jsou odváděny ze mzdy zaměstnanců.

Někdy příliš vysoká zaměstnanost může vést k opačným extrémům – firmy nejsou schopny najít odpovídající pracovníky a ve výsledku musejí se uspokojit s aktuální ne moc vhodnou nabídkou na trhu práce.

3.6.2 Sociální dopady nezaměstnanosti

Dle Mlýnkové (2010, s. 98) je prvním sociálním dopadem nezaměstnanosti samotný pocit méněcennosti u vybraných zaměstnanců. Lidí, kteří ztratili práci, se cítí odtrženi od svých rodin a mají pocit, že jsou jím na obtíž. Daný pocit může vést ke zcela drastickým následkům pro rodiny – rozvody, alkoholismus, prostituce či gamblerství apod.

Následkem ztráty zaměstnání je i přicházení o pracovní zkušenosti. Jedná se o dopad, který je naprosto drastický z pohledu nejbližší budoucnosti. Důvodem je to, že člověk může velmi snadno ztratit svou kvalifikaci. Otázkou ale zůstává, jestli ji dokáže zpětně získat, dané tvrzení platí dvojnásobně pro obory náročné na inovace a na znalosti, kde je nutné udržovat stálý kontakt se svým oborem.

Siegel (2012, s. 7) ale píše o tom, že ztrátu zaměstnání není nutné vnímat jenom v negativním slova smyslu. Člověk může ztrátu zaměstnání vnímat i jako příležitost pro další rozvoj či pro změnu své kariéry. Stát se nezaměstnaným je podle něj zjevný signál pro zamýšlení se nad sebou a svými pracovními znalostmi a schopnostmi.

3.7 HDP

Na závěr k teoretické části práce je nutné uvést i pojem HDP, se kterými se bude pracovat v dalším textu. Jedná se o tok zboží nebo služeb, které byly vyprodukovány nebo poskytnuty

v dané ekonomice, a to za určité časové období (Holman, 2011, s. 409). Klíčové v rámci vymezení daného ukazatele je prostorové a časové hledisko. HDP je určen pouze v rámci daného státu a pouze za určité období.

Pro výpočet HDP je nutné poukázat na to, že daná veličina je určena pouze v penězích, nikoliv v naturálních jednotkách. Dále je HDP toková veličina, tedy je zjištěna za určité období, nikoliv k určitému datu. HDP je v podstatě přírůstek bohatství. Výpočet HDP může být prováděn i častěji – například jednou za čtvrtletí.

Jedná se o ukazatel, který poskytuje prvotní seznámení s ekonomickou situací v zemi. Jde v podstatě o hlavní indikátor výkonnosti ekonomiky. Dále je možné se s tímto ukazatelem dále pracovat – například často je počítáno HDP připadající na jednu osobu. HDP je hojně využíván i při mezinárodním porovnání.

Často je domácí produkt počítán nikoliv na základě územního principu, ale na základě principu vlastnictví výrobních faktorů, v tomto případě daná veličina nese název hrubý národní produkt. Tento přístup je uplatňován v zemích, které mají velký podíl zainvestovaných prostředků v zahraničí – příkladem jsou americké podniky, které mají výrobní základny v Číně. V tomto případě HDP Číny bude vyšší nežli HNP dané asijské země.

Daný ukazatel je možné počítat jako celkový součet vyrobené produkce v dané ekonomice, součet celkových výdajů či celkových příjmů v dané ekonomice. Výsledky všech tří způsobů výpočtu se mají rovnat.

Nejčastěji je HDP určeno pomocí výdajového přístupu, a to podle následujícího vzorce:

HDP=výdaje na konečnou spotřebu (domácnosti a neziskové organizace) + tvorba hrubého pracovního kapitálu (investice) + výdaje státu na nákup výrobků a služeb + vývoz výrobků a služeb – dovoz výrobků a služeb

Smyslem výdajové metody je určení součtu agregátních výdajů v dané ekonomice. Tento výpočet zahrnuje pouze finální produkty, což jsou produkty, které nejsou vstupem pro další statky, nejsou tedy mezispotřebou. Zpravidla největší složkou agregátních výdajů je spotřeba domácností.

Důchodová metoda je určena na základě součtu zisků, úroků, rent apod., tedy příjmů plynoucích domácnostem. Následně je tato suma upravena o nepřímé daně a dotace, které snižují příjem domácností. Dle tohoto přístupu je HDP součtem prvotních důchodů za národní hospodářství celkem.

Je ale nutné počítat s tím, že HDP je klasickou kvantitativní veličinou. Daný ukazatel tedy vypovídá o kvantitě, nikoliv o kvalitě. Klasickou ukázkou je hospodářství Jižní Koreji, které je založeno na inovacích, vědě a výzkumu. Jiným případem je ekonomika Kazachstánu, která vychází z exportu nerostných surovin z nízkou přidanou hodnotou.

Navíc se musí zohlednit i skutečnost, že růst HDP může být doprovázen i zhoršením ekologické situace. Ekonomický růst je zpravidla doprovázen zhoršením ekologické situace. Právě proto je nutné aplikovat státní politiku zaměřenou na trvale udržitelný rozvoj.

Kromě toho do výpočtu HDP není zahrnutá šedá ekonomika či výroba statků pro svou vlastní soukromou spotřebu, které například v rozvíjejících se zemích mohou činit významnou položku v národním důchodě.

3.8 Inlace

Dalším důležitým pojmem je inflace. Jedná se o růst cenové hladiny v dané zemi za předem vymezené období. Přitom se jedná o trvalou změnu, dočasný cenový pohyb není brán v úvahu (Eyler, 2009, s. 140). Opakem inflace je deflace, která je jednoznačným signálem o existenci problémů v ekonomice.

V praktické rovině se mluví spíše o přírůstcích cenové hladiny, nežli o cenové hladině. Ekvivalentem inflace je zhodnocení kupní síly peněz v dané ekonomice. Inflace vede k poklesu kupní síly peněz: za stejný objem peněžních prostředků lze koupit menší objem zboží.

Nejčastěji je inflace měřena pomocí indexů cen spotřebitelů, tedy výpočet je založen na určení cen na finálním trhu ze spotřebního koše. Existují ale i indexy týkající se určitých odvětví – například ceny výrobců, zemědělské produkce apod. Výpočet indexu spotřebitelských cen vychází z hodnoty spotřebního koše v běžném a základním roce, a to dle následujícího vzorce:

$$CPI = \frac{\text{Hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{Hodnota daného spotřebního koše v cenách základního roku}} * 100$$

Poté jsou porovnány dva indexy dle následujícího přístupu:

$$\text{Míra inflace} = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \times 100$$

Dalším způsobem měření inflace je deflátor HDP. Jedná se o poměr nominálního a reálného HDP v dané ekonomice. Daný výpočet je daleko komplexnější a vychází z Paascheho indexu. Výhodou daného přístupu k měření inflace je v tom, že deflátor díky zohlednění HDP počítá se všemi cenami v ekonomice, nikoliv jenom s cenami na spotřebitelském trhu.

Inflace má jak pozitivní, tak i negativní účinky. Pozitivním účinkem je to, že inflace je signálem ekonomického růstu. Negativním dopadem inflace je nejistota a možné přerozdělování bohatství v ekonomice. Nejviditelnějším dopadem inflace je pokles kupní síly peněz, zejména u osob s fixním důchodem.

Musí se poukázat na to, že nejhorší vliv má neočekávaná inflace. Trvalý růst cenové hladiny je naopak jasným důkazem, že ekonomika se vyvíjí a dochází k ekonomickému růstu. Daleko horším jevem je deflace, která je indikátorem toho, že je ekonomika v depresi.

Inflace hraje důležitou roli v monetární politice. Jednoznačným trendem je takzvané cílování inflace, což je v podstatě udržování inflace v požadované míře, a to pomocí monetárních nástrojů uplatněných centrální bankou.

4 Vlastní práce

Po vytvoření teoretického základu zkoumané problematiky je zcela na místě prozkoumat situaci v obou bývalých postsovětských zemích. Největší prostor bude v rámci diplomové práce věnován Rusku jako hlavní ekonomické síle v zemích východní Evropy.

4.1 Ruská federace

Jedná se o stát, který je bezesporu hegemonem ve východní Evropě, a to vzhledem ke svému velkému vnitřnímu trhu, nerostným surovinám a vojenskému či politickému vlivu ve svém regionu. I přesto, že má stát daleko menší vliv nežli jeho předchůdce – Ruské carství či SSSR, stejně se jedná o zemi, která hraje důležitou roli i v 21. století.

Země byla na pokraji rozpadu na začátku 90. let – viz válka v Čečensku nebo snahy Tatarstánu či Baškortostánu o oddělení. Tato ekonomická situace se odrazila v obrovském poklesu životní úrovně všech Rusů a nezaměstnanosti čítající desítky procent. Od konce 90. let však dochází ke stabilizaci ekonomicko-politické situace, což se automaticky odrazilo i na místním trhu práce.

HDP země dosahuje v roce 2018 úrovně 1,44 bilionů eur. Bohužel ale v důsledku vyhlášení sankcí proti Rusku došlo k jeho výraznému poklesu – třeba v roce 2013 HDP dosahovalo úrovně 1,99 bilionů eur. Inflace, která byla po celá devadesátá léta problémem země, je již zcela zvládnutelná a pohybuje se na úrovni tří procent (Rosstat, 2019).

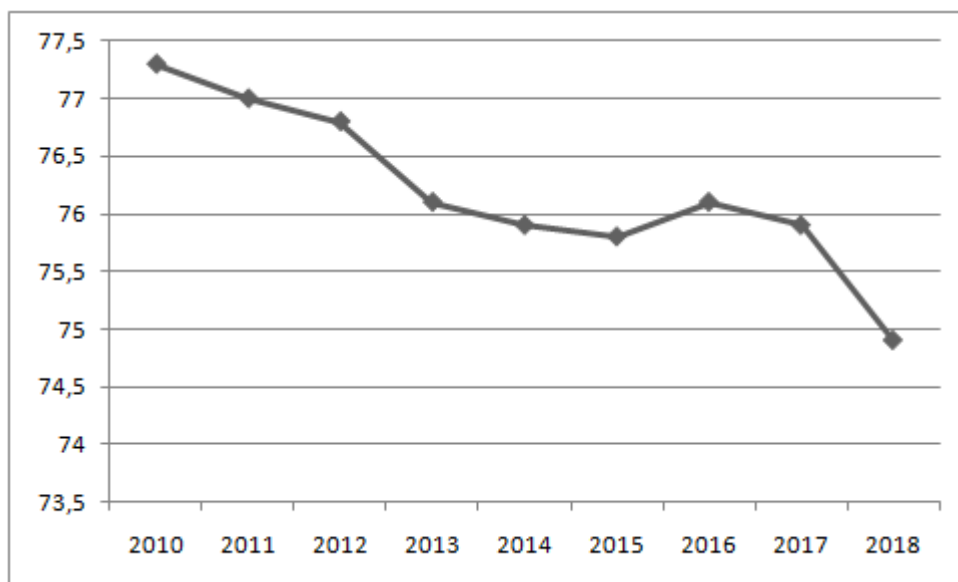
4.1.1 Nezaměstnanost v zemi

Pracovní trh Ruska

Ruský trh práce zažil v 90. letech takzvanou šokovou terapii, kdy došlo k okamžitému zrušení všech zákonů platných za doby existence Sovětského svazu. Ruská vláda se rozhodla okamžitě opustit kontrolu trhu, což se nemohlo neprojevit v hyperinflaci a naprosto katastrofální situaci na trhu práce. Navíc během 90. let došlo k poklesu nově narozených dětí ze stejného důvodu – lidé se obávali zakládat rodiny a rodit děti. Proto v 90. letech došlo ke vzniku demografické jámy, která se odrazí na trhu práce a může mít negativní dopad na budoucnost.

Počet pracovní síly země je v současné době na minimální úrovni a poprvé za novodobé dějiny nedosáhl ani hladiny 75 milionů osob. Země se velmi rychle blíží k demografické jámě, kdy doslova nebude komu pracovat – viz obrázek č. 5.

Obrázek 5. Pracovní síla Ruska v letech 2010-2018 v mil osob.

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Další zvláštností ruského trhu práce je v tom, že daný trh během ekonomických problémů moc nereaguje zvýšením nezaměstnanosti, ale naopak snížením reálné mzdy. Jinými slovy, ruští zaměstnavatelé přestávají vyplácet bonusy, odměny apod. nebo se někdy uchylují i ke snížení základních mezd, avšak moc nechtějí propouštět svoje zaměstnance. Přitom nic jím v tom nebrání – pracovní právo není v Rusku natolik striktní jako v unijních zemích a zaměstnavatelé rozhodně nemají problém s propouštěním svých zaměstnanců z právního hlediska (Holjavko, 2019).

Ve výsledku během poslední ekonomické krize nebylo možné vypořádat výrazného poklesu nezaměstnanosti. Možným dalším důvodem je i to, že ruští zaměstnavatelé pozitivně hledí do budoucnosti a spíše mají obavy, že v případě propuštění nebudou schopni získat zpět zkušené pracovníky (Dolgopova, 2019). V tom je situace ruského trhu zcela odlišná od třeba španělského – v době nejtěžší poslední recese nezaměstnanost v zemi se pohybuje na úrovni dvaceti procent, kdežto v Rusku v nejhorším období začátkem 90. let míra nezaměstnanosti nikdy nevzrostla výš než třináct procent.

Nejžádanější profese jsou na ruském trhu spojeny s průmyslovými odvětví, dále je zde trvalá poptávka po účetních, IT specialistech a medicínských pracovnících. Lidé daných profesí mohou bez sebemenších obtíží nalézt v zemi odpovídající práci (IPK, 2019).

Zvláštnosti ruského trhu práce je to, že zde velkou roli hraje stínový sektor. Bohužel i přes četné snahy ruské vlády zprůhlednit podnikání a odstranit překážky, stejně jako posílení kontrol zaměstnavatelů, stále velké procento místních lidí je zaměstnáno „na černo“ a dostává část své výplaty v takzvaných obálkách. Ve výsledku jsou sociální a zdravotní odvody, stejně jako daně, daleko menší, než by mohly být. K tomu je nutné dodat, že takto zaměstnána osoba vůbec nemá zajištěné sociální jistoty. Dle odhadů odborníků až 20-30 % pracovní síly země je tak či onak spojeno se stínovým trhem (Holjavko, 2019). Přitom je možné dospět k závěru, že ruští analytici nevnímají daný jev z negativního úhlu pohledu: nemluví třeba o stínovém trhu, ale o neformálním trhu či naopak je uvedeno, že tento trh pomáhá udržovat úroveň nezaměstnanosti na nízké úrovni (Dolgovova, 2019).

Zajímavé je, že většina pracovních míst je v Rusku generována v sektoru maloobchodu, velkoobchodu, popřípadě v opravě automobilů. Průmyslové odvětví, které je bezesporu klíčové pro ruskou ekonomiku, je až na druhém místě. Zcela překvapující je i to, že těžební sektor je na posledním místě, ačkoliv ruský vývoz a jeho struktura svědčí o přesném opaku.

Tabulka 1. TOP 10 sektorů v Rusku – podíl na celkové zaměstnanosti v procentech v letech 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Velkoobchod a maloobchod; opravy automobilů a motocyklů	15,4	15,6	15,8	15,9	15,8	15,7	15,7	16,0	15,9
Průmysl	14,9	14,6	14,7	14,5	14,2	14,0	14,0	14,2	14,1
Vzdělání	9,4	9,2	9,2	9,2	9,2	9,2	9,4	9,5	9,5
Dopravní činnosti, skladování	8,2	8,3	8,2	8,4	8,3	8,5	8,4	8,6	8,6
Zdravotní a sociální služby	7,7	7,7	7,8	7,7	7,6	7,7	7,8	7,9	8,0
Stavebnictví	7,2	7,2	7,4	7,6	7,6	7,6	7,2	7,3	7,1
Veřejná správa	8,1	7,7	7,5	7,4	7,3	7,4	7,4	7,2	7,1
Zemědělství, lesnictví a rybolov	7,7	7,7	7,3	7,0	6,7	6,7	6,7	5,8	5,8
Odborné, vědecké a výzkumné činnosti	4,4	4,6	4,6	4,7	5,0	5,1	5,0	5,4	5,6
Těžební průmysl	2,0	2,0	2,0	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,3

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Ruský pracovní trh je velmi přitažlivý pro pracovní migranty ze zahraničí, zejména ze středoasijských zemí. Bohužel oficiální statistika je k dispozici jen od roku 2019, takže není možné posoudit trend v pracovní migraci. I přes to, čísla jsou velmi velká – v zemi pracuje

2,4 milionů pracovních migrantů, což je 3,2 % pracovní síly země. Na prvním místě je Uzbekistán s 918 tisíci pracovních migrantů, dále Tádžikistán s 523,9 tisíci migrantů, Kyrgyzstán s 265 tisíci migrantů, Ukrajina s 164,6 tisíci migrantů, a nakonec Kazachstán se 105,3 tisíci migrantů. Těchto pět zemí představuje téměř dva miliony pracovních migrantů, což je 83 % celkové pracovní migrace do země. Uzbekistán, Kyrgyzstán a Tádžikistán díky pozitivním politickým vztahům s Ruskem a rovněž i díky vysoké porodnosti i nadále budou zdrojovými zeměmi pro pracovní migraci, zde se nepředpokládá významný pokles. Počet pracovních migrantů z Ukrajiny díky napjatým vztahům s Ruskem, bude klesat. Navíc je patrná snaha ruské vlády omezit přístup na ruský pracovní trh občanům z této země. To samé lze říct i o Kazachstánu, zde je ale důvod jiný – jedná se o růst místní ekonomiky, která je schopna generovat nová pracovní místa, a proto Kazaši již nemají zapotřebí migrovat do zahraničí a mohou nalézt odpovídající zaměstnání doma. Migranti z jiných zemí nehrají prozatím zase až takovou roli na pracovním trhu Ruska – nejvíce má Čína, odkud přijíždí za práci do Ruska 50 tisíc lidí (Novoprudskij, 2019). Na druhou stranu právě Čína se může stát hlavní zdrojovou zemí pro pracovní migrace. Experti upozorňují na to, že Číňané obsazují volné pozice na takzvaném Dálném Východě Ruska, který není moc obydlen, a který se může v důsledku případné masové migrace pracovníků z Číny, stát nekontrolovatelným regionem z důvodu přesily čínských obyvatel.

Pracovní trh je v Rusku rovněž silně ovlivněn i vnitřní migrací. Dle odhadů analytiků až šest milionů Rusů pracuje v jiném regionu. Přitom z tohoto objemu 3-3,5 milionů je dlouhodobá pracovní migrace (na dobu delší než devět měsíců) a 2-2,5 milionů je dočasná pracovní migrace. Jedná se dohromady o 6,6 % pracovní síly země. Většina vnitřní pracovní migrace směřuje do severních regionů, které jsou charakteristické rozvojem průmyslu, jedná se o Čukotku, Magadanskou oblast, Jamalo-Německý okruh, Chanty-mansijský okruh a Murmanskou oblast. Na druhém místě je v rámci vnitřní pracovní migrace Moskva a Petrohrad, což jsou ekonomická a finanční centra země lákající na daleko vyšší životní úroveň (Holjavko, 2019).

Do budoucnosti je ale nutné počítat s určitými problémy na trhu práce, jelikož v současné době na pracovní trh vstupuje generace lidí narozených v 90. letech. Přitom, jak to bylo již několikrát zmíněno, v tomto období byla země v těžké ekonomické krizi, což se nemohlo neodrazit na porodnosti. Proto je docela možné, že se ekonomika díky tomu dostane do určitých problémů.

Zvláštnosti nezaměstnanosti

Jak je vidět z tabulky č. 2, nezaměstnanost se v zemi pohybuje na úrovni pěti procent. Je možné si všimnout, že v posledních několika letech, ačkoliv je ruská ekonomika v depresi kvůli mezinárodním sankcím, úroveň nezaměstnanosti nevzrostla. Vysvětlení tohoto fenoménu je uvedeno v předchozím textu.

Tabulka 2. Úroveň nezaměstnanosti v procentech v Rusku dle mezinárodní metodiky ILO v letech 2014-2019

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nezaměstnanost	7,3	6,5	5,5	5,5	5,2	5,6	5,5	5,2	4,8	4,6

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Další zvláštností nezaměstnanosti v Rusku je velký vliv regionální nezaměstnanosti – viz tabulka č. 3. Jak je zcela zřejmé z tabulky, nejlepší je zaměstnanost v regionech, které jsou ekonomicky velmi rozvinuté (například Moskva či Moskevská oblast) či v regionech, které jsou průmyslovými centry země a kde je rozvinut těžební sektor ekonomiky – například Jamalo-Něneckij okruh (součást Uralského federálního okruhu) či Tatarstán spadající do Přivolžského federálního okruhu. A naopak, v regionech, kde chybí velký průmysl, je nezaměstnanost nesrovnatelně vyšší – viz situace v severo-kavkazském federálním okruhu.

Nezaměstnanost na Kavkazu je kromě toho způsobena dalšími několika příčinami. Jedná se o region, kam nesměřují investice kvůli nízké kupní síle místních obyvatel, ve výsledku čehož vzniká spirála: nízká kupní síla neláká firmy a firmy nechtějí otevírat pobočky kvůli nízké kupní síle. Dále je zde problém s nalezením zaměstnanců s odpovídající kvalifikací, proto ruské firmy nemají zájem o působení v regionu. Nakonec je region charakteristický i tím, že místní lidé neradi migrují do sousedních regionů. Zde je spíše zvykem pracovat na jednom místě (Eremina, 2019).

Tabulka 3. Regionální nezaměstnanost v Rusku v letech 2010-2019 v %

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Rusko	7,3	6,5	5,5	5,5	5,2	5,6	5,5	5,2	4,8	4,6
Severo-kavkazský federální okruh	16,5	14,5	13,1	13,0	11,2	11,1	11,0	11,0	10,6	11,0
Sibiřský federální okruh	8,5	7,9	6,8	7,0	6,7	7,4	7,7	7,0	6,5	5,7
Dálně-východní federální okruh	9,1	7,9	7,3	7,1	7,1	7,1	6,8	6,7	6,3	6,0
Jižní federální okruh	7,6	7,0	6,2	6,5	6,2	6,7	6,4	6,0	5,6	5,3
Uralský federální okruh	8,0	6,8	6,0	5,7	5,8	6,2	6,1	5,6	4,7	4,3
Přivolžský federální okruh	7,6	6,5	5,3	4,9	4,5	4,8	4,8	4,7	4,4	4,2
Severo-západní federální okruh	5,9	5,1	4,0	4,3	4,1	4,7	4,6	4,2	3,9	3,5
Centrální federální okruh	4,6	4,1	3,1	3,3	3,1	3,5	3,5	3,2	2,9	2,8

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Kromě toho je v regionu Severní Kavkaz velký podíl mládeže na celkovém počtu pracovní síly (jedna třetina), která je velmi rizikovou skupinou na trhu práce. Právě proto je nezaměstnanost v daném regionu na tak vysoké úrovni (Sulakshin, 2019). Pro přehlednění je možné uvést i obrázek regionální nezaměstnanosti – viz obrázek č. 6.

Obrázek 6. Nezaměstnanost v Rusku podle regionů

Zdroj: Sulakshin, 2019

Jaké jsou hlavní důvody existence nezaměstnanosti v zemi? Podle výzkumů Rosstat hlavním důvodem jsou osobní důvody (26 %), výsledek nákladové optimalizace podniku (16,1 %), vypršení doby, na kterou byla uzavřena smlouva (6 %) a na posledním místě mezi čtyřmi hlavními důvody je ukončení základní vojenské služby. Ostatní důvody se podílejí 26,8 % (Kommersant, 2019). Jak je vidět, důvody ztráty práce nejsou zase až tak alarmující, jedná se v podstatě o zcela běžnou a přirozenou součást situace na trhu práce.

Zajímavé je, že v Rusku pohlaví nemá vůbec žádný vliv na nezaměstnanost. Podle údajů z Rosstatu (2019) míra nezaměstnanosti u mužů a žen je zcela stejná a liší se jenom v desetínách procent.

Rizikové skupiny na trhu práce Ruska

V zemi jsou ohroženi nezaměstnaností lidé v předdůchodovém věku. Bohužel se jedná o celkový trend v dané ekonomice – zaměstnanci jsou v daném věku relativně negativně vnímáni svými zaměstnavateli, jelikož ti předpokládají nízkou výkonnost práce, což ovšem už není pravda (Eremina, 2019).

Rizikovou skupinou jsou na trhu práce země i různé pomocné kancelářské práce jako je například pozice asistentky. Ruské podniky se snaží v případě ekonomických problémů v první řadě ukončit pracovní smlouvy právě s touto skupinou zaměstnanců (Yusupov, 2019).

Další rizikovou skupinou jsou lidé bez kvalifikace. Jedná se o osoby, které musejí ve své pracovní činnosti doslova konkurovat s již zmíněnými migranty ze středoasijských republik. Přitom daná „konkurence“ je velmi těžko realizovatelná pro ruské občany – příchozí migranti zpravidla jedou do Ruska za dočasnou práci, proto mohou pracovat za horších podmínek a nižší mzdu, nežli místní Rusové (Eremina, 2019).

Rizikovou skupinou jsou na trhu práce země obyvatelé severo-kavkazského regionu, kde nezaměstnanost několikanásobně převyšuje celostátní úroveň nezaměstnanosti. To samé platí bohužel pro mládež, která se celkově podílí třetinou na celkovém počtu nezaměstnaných v zemi (Rosstat, 2019).

Zcela logicky by se dalo předpokládat, že rizikovou skupinou jsou i lidé s omezenými možnostmi pohybu, avšak k ověření dané domněnky neexistuje žádná oficiální statistika či výzkumy.

4.1.2 Politika zaměstnanosti

V Rusku je patrná snaha povýšit sociální dávky nezaměstnaným, avšak na druhou stranu snížit dobu jejich výplat (Regnum, 2019). Celkový vývoj ruských veřejných výdajů na podporu politiky nezaměstnanosti je vidět v tabulce č. 4. Jedná se o součet místních (regionálních) rozpočtů a federálního rozpočtu. Pouze pro připomenutí – země je zřízena formou federace s významnou autonomií lokálních regionů. Jak je zřejmé z tabulky, neustále dochází k poklesu celostátních výdajů na podporu politiky zaměstnanosti. Důvodem je to, že nezaměstnanost jako taková není pro ruskou vládu prioritou. Z hlediska sociální oblasti je pro ruskou vládu důležité zvýšení porodnosti.

Tabulka 4. Ruské státní výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2011-2018 (v mil. ruských rublů)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem státní politika podpory zaměstnanosti	70 164	69 865	71 649	75 776	75 919	75 659	66 592	68 893
Pasivní politika	65 464	65 065	66 648	70 529	70 532	70 481	61 792	64 143
Aktivní politika	4 700	4 800	5 001	5 247	5 387	5 178	4 800	4 750
Podíl pasivní politiky na celkové vládní podpoře v procentech	93,30 %	93,13 %	93,02 %	93,08 %	92,90 %	93,16 %	92,79 %	93,11 %
Podíl aktivní politiky na celkové vládní podpoře v procentech	6,70 %	6,87 %	6,98 %	6,92 %	7,10 %	6,84 %	7,21 %	6,89 %

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Dále je možné si všimnout, že v případě Ruska naprosto zásadní roli ve struktuře jeho výdajů hraje aktivní politiky podpory zaměstnanosti. Její podíl je trvalý a pohybuje se na úrovni devadesáti tří procent.

4.1.3 Mládež na trhu práce

Mládež je skupinou, která je silně ohrožena nezaměstnaností v zemi – viz tabulka č. 5. Jak je zřejmé z dané tabulky, nejvíce jsou ohroženi nezaměstnaností lidé těsně po ukončení střední školy. Jedná se o zcela logickou úvahu – tito lidé nemají moc velké pracovní zkušenosti. S růstem věku je ale možné si všimnout, že postupně ohrožení nezaměstnaností již nehraje takovou roli, je to spojeno s rostoucí úrovní pracovních návyků a získání odpovídající kvalifikace.

Tabulka 5. Podíl nezaměstnané mládeže v procentech v Rusku podle věku v letech 2015-2018

Věk	2015	2016	2017	2018
15-19	12,1	14,5	15,9	16,1
20-24	7,9	8,6	13,1	12,4
25-29	5,8	4,7	6,1	6,7

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Mládež není v Rusku spokojena se stávající mzdou, právě proto je úroveň nezaměstnanosti mládeže daleko vyšší. Mladí lidé v zemi doslova vyčkávají na vhodnou příležitost a nesnaží se nastoupit do jakékoliv práce (Klajchko, 2019).

Na druhou stranu je nutné počítat s tím, že mládež dostává zpravidla jednoduché pracovní úkoly, které nevyžadují zvláštní inovativní přístup, a naopak jsou rutinní. Přitom mladí lidé

v zemi by chtěli dostat samostatnou práci, což někdy není možné. Dále je nutné upozornit na zvýšené očekávání při nástupu do práce – například zaměstnavatelé v Moskvě nabízejí čerstvým absolventům škol mzdu ve výši 40 tisíc rublů, kdežto očekávání mládeže dosahují 60 tisíc rublů (Gorelova, 2019).

Tabulka 6. Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v Rusku v letech 2014-2018 dle oboru absolvovaného studia v procentech

	2014	2015	2016	2017	2018
Průměr za všechny obory	13,1	13,1	13,9	14,1	14,4
Humanitní, filosofický a umělecký	51,9	49,8	49,8	52,7	49,8
Pedagogický obor	15,0	17,0	19,9	21,5	21,9
Ekonomický a finanční	14,0	12,9	15,0	14,0	17,9
Medicínský, chemický, přírodovědecký a biologický	13,7	13,9	14,5	12,8	12,0
Zemědělství	4,0	4,3	4,6	4,7	6,7
Technický a technologický	3,0	3,5	3,7	3,8	3,9
Policejní, vojenský a bezpečnost státu	2,0	2,1	2,3	1,9	1,5
IT	1,5	1,3	1,1	1,2	1,1

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Rosstatu (2019)

Na základě výše uvedené tabulky je možné vypořádat to, že mládež má v případě dokončení humanitních oborů velmi nízkou pravděpodobnost pracovního uplatnění. Jedná se o zcela logický výsledek – pracovní trh Ruska potřebuje spíše technicky vzdělané lidi, nežli absolventy humanitních oborů.

Důvodem nezaměstnanosti mládeže je i v tom, že mládež není schopna najít odpovídající práci ve svém oboru. Až 60–80 % absolventů vysokých škol třeba je zaměstnána mimo svůj obor. Svědčí to o špatně nastavené politice podpory vysokých škol – stát vynakládá peněžní prostředky na vysokoškolské vzdělání, přitom dané vzdělání není schopno zajistit pracovní místo (Luzgina, 2019).

Problémem nezaměstnané mládeže je i celková orientace vysokých škol v zemi. V celém světě je trend podpory vzdělání směřovaného na oblasti s vysokou přidanou hodnotou, jakou je třeba IT nebo nanotechnologie, kdežto v Rusku většina vysokých škol se zaměřuje hlavně na těžební průmysl (Gorelova, 2019).

Otázkou ale zůstává, jestli úroveň zaměstnanosti mládeže zůstane stejná i po zvýšení doby odchodu do důchodu. V dnešní době se v zemi zcela běžně diskutuje o prodloužení doby odchodu do starobního důchodu. Právě proto část pracovních míst stále zůstane obsazena staršími lidmi (Klajchko, 2019).

4.1.4 Dopady nezaměstnanosti

Jak bylo patrné z předchozího textu, nezaměstnanost není rozhodně problémem země. Zde naopak dochází k zamítnutí klasické makroekonomické hypotézy spojené s tím, že ekonomické problémy se projeví v nezaměstnanosti. Dokonce i v těch nejhorších pro Rusko letech, nezaměstnanost nepřekročila dvacet procent. Problém je spíše v nerovnoměrném ekonomickém rozvoji země a z toho vyplývající regionální nezaměstnanosti.

Další možné vysvětlení spočívá v tom, že Rusko samotné nabízí velké množství pracovních příležitostí – vnitřní trh je opravdu velmi velký a v případě zájmu není vůbec problém se přestěhovat do jiného regionu. Pracovní mobilita Rusů je rozhodně velmi vysoká.

Hlavním největším dopadem nezaměstnanosti v zemi je bezesporu radikalizace místních lidí, což se stalo na Kavkazu v 90. letech minulého století. Nezaměstnanost je v daném regionu dosud velmi velká, proto je zde stále velká nespokojenost místních občanů. Přitom nejhorší je situace u mládeže – populisté ji mohou zneužít ke svému vlastnímu prospěchu. Ruská vláda by měla rozhodně udělat odpovídající kroky v daném regionu.

Negativní situací je to, že místní lidé se bojí ztratit svoje pracovní místo, jelikož mají psychologické problémy se stát nezaměstnanými. Proto preferují zůstat na stejném pracovním místě, i za menší plat. Tato psychologická situace vede k tomu, že klesá podnikavost místních lidí a mladší lidé touží pracovat ve státní správě, kde je velká pracovní jistota. Pochopitelně z dlouhodobého hlediska tato situace může přivést ke katastrofálním výsledkům – stát prostě potřebuje podnikavé lidi, respektive lidi pracující v soukromém sektoru (Tjurina, 2019).

4.2 Běloruská republika

Další zemí je Bělorusko. Daná země leží ve východní Evropě. Její geografické umístění je velmi klíčové, jelikož se jedná o zcela přirozené „dveře“ do Moskvy. Na druhou stranu právě díky své zeměpisné poloze musela země čelit celé řadě agresí, v podstatě od 18. století se stala země doslova bojištěm díky válkám vedeným proti Rusku: vpád Napoleona, první a druhá světová válka apod. V dnešní době je rozhodně stát velkou neznámou, a to díky místnímu vládci, který je v postavení de facto diktátora, který uzavřel místní ekonomiku evropským a americkým firmám. Je ale nutné uvést, že Bělorusko je doslova životně závislé na vývozu svého zboží do sousedního Ruska a zároveň je i závislé na levných ruských energetických surovinách.

HDP Běloruska dosahuje úrovně 48 miliard euro. Bohužel kvůli poklesu poptávky ze sousedního Ruska, na které je země doslova závislá, HDP státu výrazně klesl – těsně před vyhlášením protiruských sankcí běloruské HDP dosahovalo úrovně 70 mld. euro. Postupně se ale situace zlepšuje, a to díky snaze běloruského vedení více diverzifikovat svůj export a podpořit růst domácí poptávky. Inflace je v zemi zcela zvládnutelnou veličinou a pohybuje se na úrovni pěti procent a je zcela pod kontrolou místní centrální banky. Období hyperinflace z devadesátých let je zcela zvládnuté (Belstat, 2019).

Zde je pracovní trh zcela odlišný od ruského. Hlavní odlišnost spočívá ve stále klíčové roli státu v ekonomice země. Na rozdíl od Ruska vedení Běloruska neprovedlo začátkem 90. let reformy směřující k liberalizaci ekonomiky a ponechalo si silný vliv na trh práce.

4.2.1 Nezaměstnanost v zemi

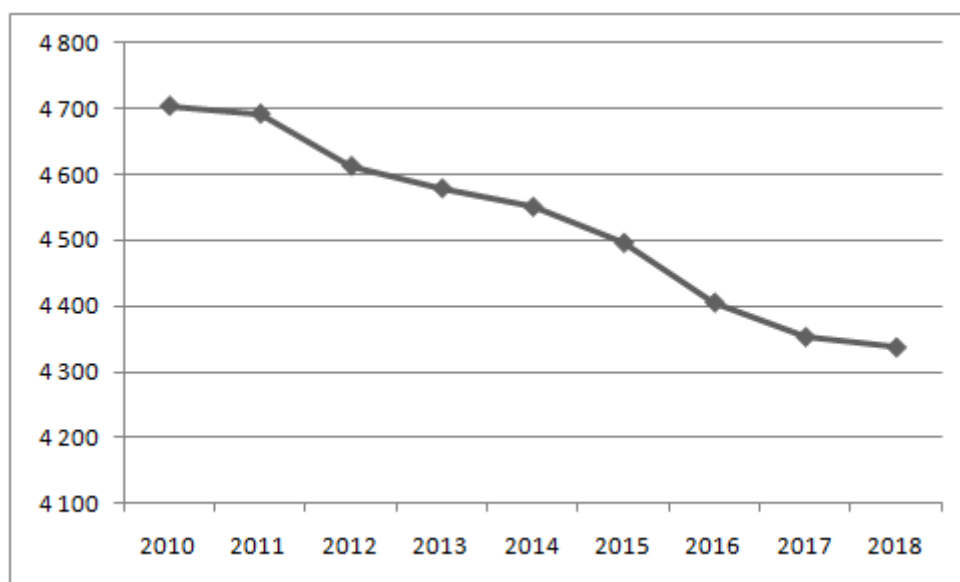
Pracovní trh Běloruska

Běloruská ekonomika je silně závislá na exportu do sousedního Ruska. Pouze pro zajímavost – roční HDP země činí přibližně 50 mld. eur (1 254 mld. Kč), kdežto vývoz do Ruska činí 11,7 mld. eur (299,5 mld. Kč). Jinými slovy, vývoz ze země do Ruska má téměř čtvrtinový podíl na běloruském HDP, proto zcela logicky problémy na ruském trhu se automaticky projeví v běloruské ekonomice. Kvůli tomu problémy, do kterých se dostala ruská ekonomika po vyhlášení sankcí v souvislosti s anexí Krymu, se okamžitě projeví v běloruské ekonomice. Prvním signálem je to, že poprvé za novodobé dějiny v roce 2015

počet nabízených pracovních míst na úřadech práce byl menší, nežli počet uchazečů o zaměstnání (BelarusFocus 2019).

Celkový počet ekonomicky aktivních osob v zemi neustále klesá, což je spojeno s demografickými problémy, před kterými stojí celá Evropa – viz obrázek č. 7. V tom se situace v Bělorusku moc neodlišuje od zbytku evropských zemí. Maximální počet obyvatel byl v zemi dosažen v roce 1994, a to ve výši 10,2 milionů lidí. Další trend je stejný jako v Evropě – jedná se o celkové stárnutí obyvatelstva. Pracovní migrace z nebo do zahraničí nehraje z hlediska počtu pracovních migrantů zásadní roli na běloruském pracovním trhu. Je ale nutné uvést, že oficiální údaje nezachycují sezonní migraci běloruských občanů do Ruska, jelikož mezi těmito dvěma státy neexistuje pohraniční kontrola. Počet ekonomicky aktivního obyvatelstva státu je ve výši 4,35 milionů osob (Šimanovič, 2019).

Obrázek 7. Pracovní síla Běloruska v letech 2010-2018 v tis osob.

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Tabulka č. 7 uvádí podíl zaměstnaných dle sektorů, jedná se o deset největších odvětví běloruského pracovního trhu dle počtu zaměstnaných osob. Jak je zřejmé z tabulky, podíl zaměstnanců je relativně stálý, ačkoliv je patrná tendence k deindustrializaci místní ekonomiky: podíl pracovníků ve sféře průmyslu klesl v roce 2018 o dvě procenta oproti roku 2010, kdežto v oblasti Informace a komunikace bylo možné vypořádat růst.

Tabulka 7. TOP 10 sektorů v Bělorusku – podíl na celkové zaměstnanosti v procentech v letech 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Průmysl	25,4	25,5	25,6	25,2	24,6	23,7	23,3	23,5	23,7
Velkoobchod a maloobchod; opravy automobilů a motocyklů	13,3	13,2	13,6	14,1	14,3	14,5	14,4	14,2	14,2
Vzdělání	10,0	10,1	10,1	10,0	9,9	10,0	10,3	10,4	10,4
Zemědělství, lesnictví a rybolov	10,4	10,1	9,9	9,4	9,4	9,6	9,6	9,6	9,3
Zdravotní a sociální služby	6,5	6,6	6,8	6,7	6,7	7,0	7,3	7,4	7,5
Dopravní činnosti, skladování, poštovní a kurýrní činnosti	6,7	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	6,7	6,9	6,9
Stavebnictví	8,8	8,7	7,8	8,1	8,3	7,8	7,0	6,4	6,4
Veřejná správa	4,3	4,3	4,3	4,1	4,1	4,1	4,3	4,2	4,2
Odborné, vědecké a technické činnosti	2,7	2,7	2,8	2,9	2,9	3,0	3,1	3,2	3,2
Informace a komunikace	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,4	2,6

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Počet zahraničních pracovníků nepřesahuje 20 tisíc. Důvodem je relativně nízká v porovnání se sousedními zeměmi průměrná mzda. Například v sousední Moskvě průměrná mzda dosahuje 80 tisíc ruských rublů (28 tisíc Kč), kdežto v Minsku je rovna 1 512 běloruských rublů (16 tisíc Kč). Na druhou stranu náklady na živobytí jsou v Bělorusku daleko nižší, což v budoucnosti může hrát svoji roli při volbě daného státu. K tomu přispívá i to, že obyvatelé Běloruska jsou velmi tolerantní (Novoezavtra.by, 2019). Navíc negativní situace v sousední Ukrajině může vyvolat rostoucí počet ukrajinských pracovních migrantů do Běloruska.

Bobrov (2019) píše o tom, že běloruský pracovní trh není mobilní. Většina lidí v zemi velmi nerada se stěhuje za práci, dokonce i v případě, že v jiném místě dostane lepší výdělek.

Pokud se jedná o poptávku na pracovním trhu země, tak zde, stejně jako ve zbytku Evropy, existuje silná poptávka po pracovních specializacích a řidičích. Právě díky tomu je možné sledovat částečný přesun zájmu mládeže o technické specializace. Ještě před několika lety bylo pro běloruskou mládež klíčové dokončit vysokou školu, postupně se ale situace mění a stále více mladých lidí začíná chápat význam technických a řemeslných profesí, nikoliv vysokoškolského vzdělání pro svou budoucnost (Dekola, 2019).

Šimanovič (2019) píše, že zvláštnosti běloruského pracovního trhu je i relativně nízká podnikavost místních lidí. Tři čtvrtiny důchodů běloruských obyvatel mají původ ze zaměstnaneckého vztahu. Rozvoj MSP, který je bezesporu hlavním zaměstnavatelem v zemích EU, je v běloruských podmínkách omezen. V České republice například působí

více než jeden milion MSP, kdežto v Bělorusku jenom 112 tisíc, přitom počet obyvatel je v obou zemích srovnatelný.

Zajceva (2019) píše o tom, že zvláštností pracovního trhu Běloruska je i příliš velký počet lidí, kteří mají uzavřenu pracovní smlouvy na dobu omezenou. Dle dané autorky až 90 % pracovních smluv v zemi je uzavřeno na dobu omezenou. Přitom ve světě je dané číslo daleko nižší a zpravidla nepřesahuje 20 %. Daný fenomén autorka vysvětluje státním přístupem – snahou státu je mít především smlouvy na dobu omezenou. Běloruský stát i přes veškeré reformy směřující k liberalizaci ekonomiky je stále největším zaměstnavatelem v zemi.

Na konci práci kapitoly je možné poukázat na to, že běloruský pracovní trh má následující shodné rysy s celoevropským trhem: stárnutí obyvatel, pokles ekonomicky aktivních občanů země a to, že většina poptávky po pracovnících vyžaduje technické profese. Na druhou stranu v zemi existují významné odlišnosti: silná závislost na ekonomické situaci v sousedním Rusku, nízký podíl MSP na zaměstnanosti, nízký počet pracovních migrantů, nemobilní pracovní trh a velký podíl lidí, kteří mají omezenou dobu platnosti pracovní smlouvy.

Zvláštnosti nezaměstnanosti

Ihned na začátku je nutné upozornit na to, že oficiální statistika vůbec nemusí odpovídat skutečné situaci v ekonomice. Navíc se lze domnívat, že dochází k umělému zkreslení údajů vztahujících se zejména k registrované nezaměstnanosti. Dle oficiálních údajů daná úroveň nepřevyšuje jednoho procenta. Proto veškeré oficiální údaje o registrované nezaměstnanosti je nutné brát s určitou rezervou.

Běloruský statistický úřad zveřejňuje údaje dle metodiky založené na odhadu počtu nezaměstnaných (ILO) jen od roku 2014. Jak je zřejmé z tabulky č. 8, nezaměstnanost není problémem v zemi, jelikož její úroveň nepřesáhla šest procent.

Tabulka 8. Úroveň nezaměstnanosti v procentech v Bělorusku dle mezinárodní metodiky ILO v letech 2014-2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nezaměstnanost	5,1	5,2	5,8	5,6	4,8	4,2

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Počet zaregistrovaných nezaměstnaných klesá po celou dobu sledování – viz tabulka č. 9. Je možné si všimnout, že postupně klesá počet nezaměstnaných žen – v roce 2006 byl podíl žen dvakrát vyšší nežli podíl mužů, v roce 2018 byl ale počet zaregistrovaných nezaměstnaných mužů a žen téměř stejný. Proto je možné říct, že ženy nejsou rizikovou skupinou na trhu práce Běloruska.

Tabulka 9. Registrovaná nezaměstnanost v Bělorusku podle pohlaví – v tis. osob, v letech 2006-2019

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Počet zaregistrovaných nezaměstnaných	44,1	37,3	40,3	33,1	28,2	24,9	20,9	24,2	43,3	35,3	22,9	12,5	8,8
Z toho													
Muži	15,2	14,7	17,3	15,7	13,0	12,9	12,4	15,1	28,1	23,3	14,6	7,8	5,6
Ženy	28,9	22,6	23,0	17,4	15,2	12,0	8,5	9,1	15,2	12,0	8,3	4,7	3,2

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Další příklad je ještě zajímavější. V roce 2016 o propuštění masivně hlásily hlavní výrobní podniky Běloruska, které jsou vlajkovými lodí běloruského průmyslu: 309 pracovníků propustilo OAO Grodno Azot, 379 Grodnopromstroj, 257 Grodnooblstroj, 1000 zaměstnanců propustí minský MAZ. Důvodem propuštění byl propad poptávky Ruska po produkci těchto firem. Oficiální statistika ale v daném roce neoznámila žádné významné zvýšení počtu nezaměstnaných (Smirnov, 2019).

Kromě toho oficiální úroveň registrované nezaměstnanosti je ovlivněn i benefity, které z toho plynou. Zaprvé nezaměstnaným lze podle zákona být jen určitou dobu, pak dochází k automatickému vymazání osoby z registru nezaměstnaných. Dále pokud si jedinec přeje být oficiálně nezaměstnaným, měl by několik dní za měsíc se zúčastnit veřejných prací – například podílet se na veřejném úklidu. Daná podmínka jde mimochodem v rozporu s mezinárodními lidskými právy, jelikož stát de facto nutí svoje občany k výkonu práce. Nakonec i samotná výše podpory v nezaměstnanosti dosahuje jenom 12 eur (přibližně tři sta korun), což také nepobízí lidi k registraci (Smirnov, 2019).

Dále je nutné upozornit i na existenci významného segmentu na trhu práce, kterou je stínový trh práce. Jedná se zejména o lidi, kteří vykonávají hlavně řemeslné práce bez odpovídající registrace (Smirnov, 2019). Přitom státní oficiální statistika se ani nepokouší odhadnout počet těchto lidí.

Další odlišností běloruské nezaměstnanosti je v tom, že v zemi neexistuje regionální nezaměstnanost, která hraje velkou roli téměř ve všech zemích. Důvod je snadný –

v Bělorusku neexistují depresivní z ekonomického pohledu regiony, které mohou stát hlavním zdrojem nezaměstnanosti. Příčinou dané situace je to, že místní vláda na rozdíl od vlád sousedních zemí během 90. let významným způsobem podporovala místní podniky působící ve sféře zemědělství, které jsou hlavními zaměstnavateli v regionech, a to zejména na venkově. Právě proto lidé z regionů neměli zapotřebí za každou cenu odjíždět ze svých regionů. Pochopitelně plat v Minsku či jiných velkých městech je větší nežli na venkově, ale i přes to v zemi neexistuje regionální nezaměstnanost, ale spíše snaha lidí migrovat za lepší mzdou do hlavního města, respektive větších měst. Právě proto země nestala „donorem“ a hlavní zdrojovou zemí pro migraci do sousedních, vyspělejších států. Osud Pobaltí či Tádžikistánu zemi rozhodně nehrozí. Nezaměstnanost není klíčovým problémem Běloruska. Šimanovič (2019) uvádí i již zmíněnou v teoretické části práce povinnou dobu odpracování v případě bezplatného vysokoškolského vzdělání. Dle platné běloruské legislativy, v případě absolvování vysokoškolského studia, na bezplatném základu, musí absolvent odpracovat dva roky na přiděleném místě, v opačném případě musí uhradit náklady spojené s jeho studiem. Přitom, jak píše autor, úhrada těchto nákladů není transparentní a může se výrazně lišit, navíc úhrada nákladů je určena individuálně. Podle autora se může klidně stát, že výše těchto nákladů bude větší nežli placené studium. Navíc, autor upozorňuje na to, že i organizace někdy mají problémy se zaměstnáváním takových absolventů, jelikož zaměstnavatelé je nemohou propouštět za standardních podmínek.

V Rusku něco takového neexistuje, zde vysokoškolský systém je rozdělen na bezplatnou a platnou část. V případě bezplatného studia neplatí student za svůj studium, avšak nemá žádné závazky vůči státu.

Na konci kapitoly je možné udělat celkové shrnutí. Jak bylo zřejmé, nezaměstnanost v zemi se výrazně odlišuje od toho, co bylo uvedeno v teoretické části práce. Jedná se o následující odlišnosti: masové propuštění pracovníků v důsledku propadu poptávky ze strany Ruska, malé benefity plynoucí z registrace jako nezaměstnaný, neexistence regionální nezaměstnanosti a problému nezaměstnanosti u žen a odlišný přístup k absolventům vysokých škol, za studium kterých hradil stát.

Rizikové skupiny na trhu práce Běloruska

Ze všech rizikových skupin na trhu práce, naprosto zásadní je mládež, která se podílí třetinou na celkovém počtu nezaměstnaných. Podrobněji o daném problému je pojednáno v příslušné kapitole (Belta, 2019).

Kromě klasických rizikových skupin, o kterých se mluvílo v teoretické části práce, v Bělorusku je rovněž rizikovou skupinou lidé, kteří měli trest odnětí svobody. V Bělorusku je totiž zvykem při příjmu do zaměstnání vyžadovat bezúhonnost. Ve výsledku přístup na pracovní trh je pro danou skupinu občanů silně omezen (Krasovskij, 2019).

Odlišnosti běloruské nezaměstnanosti je podle Šimanoviče (2019) i to, že v Bělorusku již byl vyřešen problém s diskriminací žen na trhu práce. Je nutné připomenout z teoretické části práce, že ženy jsou jednou z nejrizikovějších skupin. V Bělorusku v 90. letech skutečně tomu tak bylo – podíl žen činil 60 % na celkovém počtu nezaměstnaných. V současné době je ale situace vyřešena. Šimanovič jej vysvětluje pomocí ekonomického růstu běloruské ekonomiky a zároveň postupného poklesu stínového pracovního trhu.

Z tabulky č. 10 je patrné, že vzdělání má velký vliv na nezaměstnanost v zemi. Nejhorší je situace u lidí, kteří mají všeobecné vzdělání. Kupodivu, osoby se základním vzděláním nemají zase až tak velké problémy na trhu práce, jelikož jejich podíl je dokonce menší nežli u vysokoškolsky vzdělaných absolventů. Možným důvodem je právě nízká kvalifikace lidí se základním vzděláním, které jim umožňuje relativně snadno střídat profese nevyžadující velkou odbornost – prodavač, uklízeč, pomocná práce na stavbách apod.

Tabulka 10. Struktura nezaměstnaných osob dle úrovně dosaženého vzdělání v Bělorusku v procentech v letech 2000-2017

	Celkem	Vzdělání				
		VŠ	Speciální – SŠ	Profesně technické – SŠ	Všeobecné - SŠ	Základní
2000	100	7,6	14,6	21,3	63,5	14,3
2005	100	10,2	18,2	21,4	38,5	11,7
2008	100	10,3	15,6	23,0	39,6	11,5
2009	100	10,9	15,7	24,0	38,6	10,8
2010	100	11,1	14,4	24,6	38,0	11,9
2011	100	12,0	14,5	24,9	37,6	11,0
2012	100	11,5	14,0	25,8	36,6	12,1
2013	100	11,1	13,9	27,2	35,2	12,6
2014	100	11,1	13,1	30,4	33,3	12,1
2015	100	14,4	14,8	31,5	29,7	9,6
2016	100	14,3	14,3	32,5	29,9	9,0
2017	100	14,6	13,8	32,0	29,7	9,9

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Věk má rozhodně vliv na nezaměstnanost - jak je zřejmé z tabulky č. 11, většina nezaměstnaných spadá do mladší věkové kategorie. Jak již bylo uvedeno výše, mládež je rozhodně rizikovou skupinou na trhu práce Běloruska. 25-30 % nezaměstnaných v zemi spadá do této kategorie. Na druhou stranu je zřejmé, že lidi v předdůchodovém věku, které podle teoretické části diplomové práce jsou rizikovou skupinou, nemají v Bělorusku problém s nalezením práce.

Tabulka 11. Struktura nezaměstnaných osob podle věku v Bělorusku v tis osob v letech 2016-2019

Rok	2016	2017	2018	2019
Celkem	301 763	293 421	244 907	213 337
15-19	7 745	7 156	7 981	8 087
20-24	46 146	40 209	39 314	34 914
25-29	46 347	41 700	30 837	27 251
30-34	40 572	38 884	30 521	24 545
35-39	31 918	32 577	27 927	25 373
40-44	33 116	32 652	26 310	24 962
45-49	30 089	30 499	21 715	18 861
50-54	30 399	27 978	22 869	20 210
55-59	25 801	25 754	23 613	17 259
60-74	9 630	16 013	13 820	11 876

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Ani dlouhodobá nezaměstnanost není ve státě problémem – dle statistických údajů pouze pět procent nezaměstnaných osob hledá práci déle než jeden rok. Dlouhodobě nezaměstnaní nejsou tedy problémem země (Belstat, 2019).

Na konci kapitoly je možné udělat celkové shrnutí. Zaprvé, stejně jako u ostatních zemí, hlavní rizikovou skupinou je mládež. Zadruhé, vzdělání má vliv i na možnosti nalezení práce. Odlišností je však to, že lidé po ukončení trestu odnětí svobody mají omezený přístup na pracovní trh. Na druhou stranu celá řada rizikových skupin, o které se mluvilo v teoretické části diplomové práce, není problémem běloruské ekonomiky, sem patří ženy a lidi v předdůchodovém věku.

4.2.2 Politika zaměstnanosti

Vývoj běloruských státních výdajů na politiku zaměstnanosti je vidět v tabulce č. 12. Jak je zřejmé z tabulky, naprosto nejdůležitější roli hraje aktivní politika boje proti nezaměstnanosti a tento podíl je rostoucí. Jedná se o celosvětovou tendenci omezení výdajů na pasivní politiku boje proti nezaměstnanosti. Vzhledem k silné depreciaci běloruské měny v souvislosti s problémy v ruské ekonomice, jsou údaje uvedeny pouze v místní měně. V roce 2016 došlo k denominaci běloruské měny.

Státní politika zaměstnanosti země přímo pracuje s určitými rizikovými skupinami, které jsou podle ní mládež, váleční veteráni, lidé se zdravotním postižením, sirotci, děti bez rodičovské péče, občané evakuované a přesídlené z evakuačních zón (zejména vztahujících se ke katastrofě v Černobylu), osoby v předdůchodovém věku a občané propuštěni z vězení.

Tabulka 12. Běloruské státní výdaje na politiku zaměstnanosti v letech 2013-2018 (v mil. běloruských rublů)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem státní politika podpory zaměstnanosti	171 172	230 908	328 648	305 125	241 150	586 610	599 606	606 102
Pasivní politika	11 897	16 125	22 050	20 178	15 878	36 066	35 147	34 896
Aktivní politika	159 275	214 783	306 598	284 947	225 272	550 544	564 459	571 206
Podíl aktivní politiky na celkové vládní podpoře v procentech	93,05 %	93,02 %	93,29 %	93,39 %	93,42 %	93,85 %	94,14 %	94,24 %
Podíl pasivní politiky na celkové vládní podpoře v procentech	6,95 %	6,98 %	6,71 %	6,61 %	6,58 %	6,15 %	5,86 %	5,76 %

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Finansirovanie Gosudarstvennoj programmy sodejstvija zanjatosti naselenija Respubliki Belarus.

Světová banka negativně hodnotí přílišnou účast státu na pracovním trhu země. Dle expertů dané organizace se stát příliš snaží dosáhnout maximální zaměstnanosti obyvatelstva, a to na úkor pracovní mobility a zvýšení efektivity práce (Šimanovič, 2019).

4.2.3 Mládež na trhu práce

Hlavním problémem běloruské mládeže je podle Kabzové (2019), stejně jako ve zbytku světa, chybějící pracovní zkušenosti. Zaměstnavatelé totiž zcela běžně vyžadují praxi a dávají v případě výběru uchazečů přednost lidem, kteří již mají za sebou nějakou pracovní zkušenost. Mládež tyto zkušenosti bohužel nemá.

Kabzová (2019) dále píše, že jednoznačným problémem pro mládež v Bělorusku je absence propojení vzdělávacího systému s praxí. Ve výsledku absolventi vysokých a středních škol se dostávají do problémů v případě nalezení práce.

Z pohledu věku je nutné uvést, že zejména mládež v dolní věkové hranici má problém s nalezením zaměstnání – viz tabulka č. 13. A naopak, jak je zřejmé z tabulky, s rostoucím věkem a tudíž i přibývajícimi zkušenostmi, klesá procento nezaměstnaných mladých lidí.

Tabulka 13. Podíl nezaměstnané mládeže v procentech podle věku v letech 2015-2018

Věk	2015	2016	2017	2018
15-19	12,9	13,1	12,6	12,8
20-24	10,2	10,3	10,21	10
25-29	4,5	4,4	4,6	4,8

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

V poslední době převažují na trhu práce Běloruska pro mládež nabídky práce vztahující se k řemeslným či manuálním profesím, což nejsou zrovna obory, ve kterých by si přála pracovat většina mladých Bělorusů. Zcela zvláštní postavení mají na trhu práce absolventi technických oborů. U těch je situace naprosto ideální – viz tabulka č. 14. Dokonce i po vypuknutí krize v Rusku, která je hlavním odběratelem běloruského zboží, příjmy a poptávka po práci těchto lidí neklesla. A naopak, absolventi humanitních a uměleckých oborů mají problém s nalezením práce v zemi (Thinktanks.by, 2019).

Tabulka 14. Míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v Bělorusku v letech 2015-2018 dle oboru absolvovaného studia v procentech

	2015	2015	2016	2017	2018
Průměr za všechny obory	6,9	7,6	8	8,3	8,5
Humanitní a umělecký	15,8	18,8	20,5	21,6	20,7
Filosofický	12,8	13,7	14,6	16,7	17,5
Pedagogický	10,2	12,5	14,2	12,5	13,1
Ekonomický	10,1	9,8	9,7	10,1	9,9
Medicínský, chemický a biologický	4,4	4,3	4,2	4,1	4,8
Přírodovědecký a zemědělský	3,5	3,7	3,6	3,9	4,1
Technický a technologický	2,4	2,5	2,4	2,6	2,8
Policejní, vojenský a bezpečnost státu	1,8	1,8	1,8	1,5	1,7
IT	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7

Zdroj: Vlastní zpracování, zpracováno dle Belstatu (2019)

Sucharevič (2019) píše o tom, že problémem běloruské mládeže je to, že na vysokých a středních školách de facto chybí osoba odpovědná za pomoc se sestavením CV či odborným poradenstvím po opuštění vzdělávacího zařízení. Ve výsledku včerejší žáci mají omezené možnosti při svém prvním vstupu na pracovní trh. Problém podle dané autorky tkví i v samotné mládeži a její přehnaných požadavcích. Dle jejího názoru se stává, že mládež místo toho, aby po opuštění vzdělávacího zařízení hledala práci či možnost stáže, spíše vyhledává dobře placené pracovní místo a má zcela nereálné představy o své budoucí mzdě. Dále dle dané autorky současná mládež přichází do práce s tím, že očekává tvůrčí či samostatný přístup, přitom u mladých specialistů se očekává spíše výkon rutinní či méně zajímavé práce. Ve výsledku dochází ke střetu očekávání a reality. Zaměstnavatelé proto naopak preferují v zemi lidi s praxí, kterým není zapotřebí vysvětlovat, že práce je o řešení rutinních a méně zajímavých otázek.

Problémem je i to, že mládež se snaží dostat z menších měst do velkých, přitom to neznamená, že pracovních příležitostí je ve velkých městech daleko více. Běloruská vláda vhodným způsobem podporuje rozvoj venkova, proto mládež by mohla jet pracovat do menších měst a těžit z vládního programu podpory rozvoje venkova – například formou kompenzace nákladů spojených s přestěhováním či nabídnutí ubytování za velmi vhodných podmínek. Navíc i samotné konkurenční prostředí v regionech je daleko nižší nežli ve městech, proto mládež má potenciálně lepší možnosti pro uplatnění a posunu po kariérním žebříčku (Gavruševa, 2019).

Musí se upozornit i na relativně zajímavou situaci – v Bělorusku mládež nejde na vysokou školu kvůli získání kvalifikace, ale kvůli získání potvrzení o dokončení vysoké školy. Ve

výsledku pouze 60-70 % absolventů vysokých škol pracuje ve svém oboru, zbytek naopak po dokončení vysoké školy je zaměstnán mimo svůj obor. Díky tomu dochází ke zcela paradoxní situaci: stát vynakládá prostředky na podpory vysokých škol a následně i na pracovní uplatnění nezaměstnané mládeže (Šurko, 2019).

Mládež je rozhodně rizikovou skupinou na trhu práce Běloruska. Problémy s danou skupinou jsou stejné, avšak i mají svoje odlišnosti od celosvětových problémů. Prvním shodným problémem je rozhodně chybějící zkušenost a snaha mládeže jet za lepšími výdělky, místo zaměření na získání odpovídající praxe. Společným problémem je i nízký zájem o profese, které znamenají automatické jisté pracovní místo – například technické profese či oblast IT. Odlišnosti jsou následující: nízké propojení vzdělávacích zařízení a zaměstnavatelů, snaha mládeže pouze získat diplom nikoliv znalosti, a nakonec nezájem mládeže o stěhování do region, ačkoliv vláda to vhodným způsobem podporuje.

4.2.4 Dopady nezaměstnanosti

Jak vyplynulo z předchozího textu, nezaměstnanost není problémem běloruské ekonomiky, zejména pokud se jedná o ekonomické dopady. Na druhou stranu je nutné poznamenat, že ekonomika země je příliš závislá na vývozu do jedné země, což v budoucnosti může mít negativní dopad i na nezaměstnanost.

Dopady nezaměstnanosti v zemi je možné shledat především v sociální rovině, a to v souvislosti s daleko nižší průměrnou mzdou v Bělorusku v porovnání se sousedními státy. Právě proto je možné tvrdit, že dopadem nezaměstnanosti je migrace za práci do zahraničí. Přitom je nutné uvést, že se nejedná o dopad nezaměstnanosti jako takový, ale spíše jako o snahu lidí migrovat za hranice státu za lepšími výdělky. Nejvíce běloruských občanů odjíždí do sousedního Ruska, a to z několika důvodů (Baranov, 2019). Zaprvé se jedná o důvod kulturní – Bělorusko je stát, který je kulturně a jazykově velmi blízko Rusku. Zadruhé jsou to ekonomické důvody – země nabízí daleko lepší možnosti pro uplatnění a daleko slibnější kariérní růst. Nakonec i pracovní omezení, ve smyslu právních ohraničení při uplatnění na ruském pracovním trhu, jsou minimální pro Bělorusy (Naviny.by, 2019).

Na druhém místě po Rusku následuje Polsko. Zde je pro Bělorusy hlavním důvodem migrace možnost pracovat v zemi díky takzvané Kartě Poláka. Jedná se o dokument, který je vydáván polskými úřady pro Bělorusy, jejíž předky žili na území meziválečného Polska. Je nutné

připomenout, že celé Západní Bělorusko bylo až do roku 1939 součástí Polska, právě proto teoreticky mnoho Bělorusů může požádat o získání Karty Poláka.

Třetí destinací, kam jedou Bělorusové za práci je sousední Litva. Jedná se o zemi, se kterou hraničí Běloruský stát a kde je možné relativně snadnou najít práci. Díky vstupu do EU litevská ekonomika ukazuje pozoruhodné výsledky, což se samozřejmě projevuje i v poptávce po pracovní síle, a to i zahraniční. Na druhou stranu země díky vstupu do Schengenu, umožnila svým občanům zcela bezproblémově pracovat v jiných evropských zemích, což bylo využito Litevci. Ve výsledku se na litevském pracovním trhu vznikl určitý vakuum, který může být zaplněn právě Bělorusy (Naviny.by, 2019).

5 Výsledky a diskuse

Obě dvě země mají jak shodné rysy, tak i odlišnosti. Na začátku je nutné zmínit shodné rysy:

- Nízká míra nezaměstnanosti i během krize,
- Mládež je ohroženou skupinou,
- Stárnutí obyvatelstva,
- Významný podíl stínového trhu práce,
- Nízké sociální dávky.

Zajímavé je, že v obou zemích vznikla zcela paradoxní situace – míra nezaměstnanosti moc nereaguje na ekonomickou situaci ve státě. Logicky by se dalo předpokládat, že v období krize dojde k výraznému růstu nezaměstnanosti, jako je tomu třeba v jižních státech eurozóny, kde míra nezaměstnanosti překročila desítky procent. Přitom je situace v obou zemích zcela jiná, zde k ničemu takovému nedochází. Zaměstnanci zcela běžně respektují pokles mezd, za předpokladu, že neztratí svoje pracovní místo. Jedná se o psychologickou bariéru místních lidí – nezaměstnaný člověk je dosud v zemi vnímán jako méněcenný člověk. Právě proto zcela běžně dochází k tomu, že lidé zůstávají na svém pracovišti, i přes to, že dochází k poklesu jejich životní úrovně.

V obou zemích jsou zcela předvídatelné problémy s nezaměstnaností u mládeže. Jedná se o významnou a velice rizikovou skupinu na trhu práce v jakékoliv zemi. Bohužel, mládež po dokončení střední nebo vysoké školy má problémy s nalezením svého prvního zaměstnání. To samé platí pro absolventy humanitních oborů – zde je velmi velká pravděpodobnost, že absolvent nebude schopen najít práci ve svém oboru. Jedná se ale o situaci, která je shodná s většinou zemí, mládež je nejen jednou z nejpočetnějších, ale zároveň i jednou z nejslabších skupin na pracovním trhu.

Přitom je mládež bezesporu budoucností země. Nemůže být nic horšího nežli mládež, která odjíždí ze své mateřské země do zahraničí. Ve výsledku stát doslova ztrácí svou budoucnost. Je nutné poukázat na to, že nezaměstnanost u mládeže někdy vede dokonce k revolucím a násilné změně režimu. Příkladem je takzvané Arabské jaro, kde jako hlavní detonátor posloužili právě nezaměstnaní absolventi vysokých škol, kteří nebyli spokojeni se svou aktuální situací a nemožností nalezení odpovídající práce (Gelvin, 2012, s. 3). Proto je

problematika nezaměstnanosti mládeže stále velmi aktuální, zejména s ohledem na ekonomické problémy, se kterými se v současnosti potýká Rusko.

Stejně jako ve zbytku světa, nemá mládež po dokončení vysokoškolského vzdělání s technickým zaměřením žádné problémy s nalezením práce. Jedná se o zcela logickou situaci – obě dvě země potřebují technicky nadané lidi. Závěr pro státní politiku je jednoznačný – podpora technického vzdělání či získání řemeslných specializací by se mělo stát výchozím bodem pro řešení problematiky nezaměstnanosti mládeže.

Společným problémem pro obě dvě země je celkové stárnutí obyvatelstva. Právě proto bude muset vláda přistoupit k velmi nepopulárním opatřením spojeným s prodloužením věku odchodu do důchodu. V Rusku je situace o něco lepší, jelikož do něj směřuje pracovní migrace. Bělorusko není vzhledem ke své průměrné mzdě pro pracovní migranty přitažlivé.

V obou zemích existuje významný stínový trh práce. Přitom tento trh není místními vnímán jako něco negativního, s čím se musí vypořádat.

Shodná situace je i se samotnou výší finanční státní podpory – ta je natolik nízká a podmínky pro její poskytnutí jsou natolik nepříjemné, že mnozí nezaměstnaní se jí ani nepokouší získat. Statisticky se to projevuje v naprosto minimální úrovni zaregistrované nezaměstnanosti. Navíc, nízké sociální výplaty doslova nutí lidi okamžitě hledat jakékoliv zaměstnání, a to kvůli pokrytí svých každodenních výdajů. Pouze pro porovnání – sociální výplaty v nezaměstnanosti mohou v Evropě dosahovat 60-70 % původní mzdy, kdežto ve zkoumaných zemích jsou ve výši 10 %. Pochopitelně, za desetinu původní mzdy nelze vůbec přežít, zejména v případě života ve velkoměstě. Právě tento trend silně posiluje nízkou úroveň nezaměstnanosti (Selivanova, 2019). Nízká nezaměstnanost bývá vysvětlena i historickou minulostí – lidé z doby existence Sovětského svazu byli zvyklí být zaměstnanými. A naopak, být nezaměstnaným nebylo vnímáno moc pozitivně. Navíc je v Rusku či Bělorusku zvykem odcházet ze zaměstnání jen za předpokladu nalezení jiné práce. Nikdo nepodává výpověď, aniž by neměl zajištěnou další práci.

Mezi odlišnosti patří:

- Velký počet migrantů na ruském pracovním trhu,
- Ruský trh je daleko flexibilnější,
- Regionální nezaměstnanost,
- Klíčová role běloruského státu na pracovním trhu v zemi.

První hlavní odlišností ruského pracovního trhu je významný vliv migrantů, zejména ze středoasijských republik. Jedná se ale o přímý dopad na zaměstnanost u ruských lidí s nízkou pracovní kvalifikací, kteří s nimi musí konkurovat. Bělorusko prozatím není pro zahraniční pracovníky natolik atraktivní. Díky tomu lze říct, že Rusko je určitým prvkem stability zejména ve Středoasijském regionu. V opačném případě by nezaměstnaná mládež z Kyrgyzstánu či Uzbekistánu mohla způsobit významné potíže ve svých zemích.

Ruský pracovní trh je bezesporu flexibilnější než ten běloruský, což je velmi pozitivní. Jedná se o zcela očekávaný výsledek – ruská ekonomika je daleko otevřenější, což automaticky vede k větší liberalizaci trhů. Je ale nutné počítat s tím, že politické vedení země v poslední době nejedná v souladu s ekonomickými potřebami Ruska – viz agresivní jednání s EU či USA. Přitom většina ruských ekonomických zahraničních zájmů je v Evropě, se kterou má Rusko relativně negativní mezinárodní vztahy – viz poslední sankce proti této zemi. Pochopitelně, tato situace se může do budoucna odrazit na ruském pracovním trhu. Vedení Běloruska naopak v poslední době uvažuje o větší orientaci na západní trhy, což bezesporu pomůže diverzifikovat běloruský vývoz a tímto i podpoří vnitřní pracovní trh.

V Bělorusku neexistuje regionální nezaměstnanost. Pochopitelně, plat ve velkých městech či v hlavním městě je vyšší nežli v regionech, avšak nelze vyzozorovat významnou snahu Bělorusů migrovat za prací. V Rusku je ale situace zcela opačná – zde je možné vymezit kavkazský region, kde je nezaměstnanost několikanásobně vyšší nežli v celé zemi.

Odlišností je i to, že vliv státu na trh práce je v případě Běloruska daleko větší. Zde je stát stále nejen subjektem, který vytváří pravidla pro fungování trhu práce, ale jedná se i o jednoho z klíčových ekonomických hráčů. A znovu je nutné uvést, že se jedná o zcela přirozenou situaci – v Bělorusku je v čele země prezident, který je uznáván za posledního diktátora Evropy.

Obě dvě země by se měly zamyslet nad nezaměstnaností mládeže, a to formou posílení propagace technických oborů na vysokých školách a řemeslných prací. Dalším doporučením je zamyšlení se nad podporou celé řady oborů na vysokých školách, ve kterých jsou absolventi ohroženi nezaměstnaností.

Dále je možné vládě obou zemí doporučit provedení propagační kampaně zaměřené na posílení podnikatelského ducha ve směru pobízení k založení vlastních malých firem či živností.

Ve školách obou zemí je možné posílit větší propojení s praxí, třeba ve formě poskytnutí daňových úlev pro podniky spolupracujícími se školami. Je rovněž nutné posílit jazykovou vybavenost žáků ze středních škol.

6 Závěr

Předkládaná diplomová práce byla zaměřena na zhodnocení problematiky nezaměstnanosti ve dvou postsovětských zemích – jedná se o Bělorusko a Rusko. Oba dva státy sdílejí celou řadu společných prvků majících klíčový nejen ekonomický, ale i kulturní význam.

Pracovní síla se v Rusku pohybuje na úrovni 51 % z celkového počtu obyvatel. V Bělorusku dosahuje pracovní síla 46 % z celkového počtu obyvatel. V obou zemích je patrná tendence poklesu pracovní síly. Ve výsledku je nutné do budoucnosti počítat s negativní situací na trhu práce. Prozatím je situace v Rusku kompenzována přílivem pracovníků ze zahraničí, kterých je v současnosti 3,4 % z celkového objemu pracovní síly země. V případě Ruska je hlavním zaměstnavatelem sektor velkoobchodu či maloobchodu s 15 %. U Běloruska se naopak jedná o průmysl s 23 %.

Ruská míra nezaměstnanosti dosahuje 5-6 %. U Běloruska je toto číslo shodné. Fenomémem obou trhů je to, že nezaměstnanost moc nereaguje na ekonomickou situaci v zemi. Důvodem je psychologie zaměstnaných a rovněž i historická minulost.

V Rusku jsou významné rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi regiony. Nejhorší je situace na Kavkazu, kde míra nezaměstnanosti dosahuje deseti procent. V Bělorusku nelze mluvit o existenci regionální nezaměstnanosti.

Snahou ruské vlády je omezit výdaje na politiku zaměstnanosti. V zemi je více než 90 % směřováno na podporu aktivní politiky zaměstnanosti. Situace v Bělorusku je opačná – zde naopak dochází k posílení státních výdajů na politiku zaměstnanosti. Podíl výdajů na aktivní politiku podpory zaměstnanosti je ale stejný jako v Rusku.

Hlavní rizikovou skupinou v obou zemích je mládež, jejíž nezaměstnanost dosahuje výše 10-15 %. Klíčovým vlivem na zaměstnanost je obor studia – v obou zemích jsou nejvíce ohroženi absolventi humanitních oborů, u kterých nezaměstnanost dosahuje 40 % v Rusku a 20 % v Bělorusku.

Mládež je jednoznačně jednou z nejvíce rizikových skupin v obou zemích. Jedná se o zcela logický výsledek.

U Běloruska je nutné poukázat na jednoznačný problém spojený s kvalitou údajů o nezaměstnanosti v této zemi. Statistické údaje publikují oficiální úroveň nezaměstnanosti nepřevyšující jedno procento, což nemůže být pravdou.

V případě Ruska hraje zásadní roli regionální nezaměstnanost. Existují naprosto obrovské rozdíly mezi jednotlivými ruskými regiony. V tom je možné vidět vliv ekonomiky na zaměstnanost – v průmyslových centrech země a zároveň v Moskvě a Petrohradě je nezaměstnanost nejnižší. A naopak, v ekonomicky problematických regionech (například Severní Kavkaz) dosahuje nezaměstnanost velkých čísel.

Regionální nezaměstnanost má velký vliv na ruský pracovní trh, který je na druhou stranu velmi flexibilním. Navíc, v Rusku hraje klíčovou roli i pracovní migrace do země. V případě Běloruska něco takového neexistuje – zde neexistují významné regionální rozdíly a zahraniční pracovníci jsou na pracovním trhu země zcela zanedbatelnou skupinou.

7 Seznam použitých zdrojů

- 1) Belarus Focus. Kolichestvo bezrobotnyh v Belarusi v 2016 godu mozhet uvelichitsja v 2,5-3 raza. (Количество безработных в Беларуси в 2016 году может увеличиться в 2,5-3 раза). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://belarusinfocus.info/by/ekonomika/kolichestvo-bezrobotnyh-v-belarusi-v-2016-godu-mozhet-uvelichitsya-v-25-3-raza>>.
- 2) BELSTAT. [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<http://www.belstat.gov.by/>>.
- 3) BELTA. Problemami molodezhnogo rynka truda v Belarusi zajmetsja mezhdovedomstvennaja rabochaja grupa . (Проблемами молодежного рынка труда в Беларуси займется межведомственная рабочая группа). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<http://pravo.by/novosti/obshchestvenno-politicheskie-i-v-oblasti-prava/2018/october/30939/>>.
- 4) BOBROV, A. Rynok truda v transformirujushhejsja jekonomike Belarusi. (Рынок труда в трансформирующейся экономике Беларуси). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<http://www.demoscope.ru/weekly/2015/0649/analit04.php>>.
- 5) BOURA, S. *The Social Impact of the Crisis on Youth Unemployment: Comparative Study Spain and Greece*. Hamburg: Anchor Academic Publishing, 2015. 82 s. ISBN 978-3954891863.
- 6) BUCHTOVÁ, B. *Nezaměstnanost*. Praha: Grada Publishing, 2013. 192 s. ISBN 978-80-247-4282-3.
- 7) BURGESS, S. *A Dynamic Approach to Europe's Unemployment Problem: Policy Report*. London: Centre for Economic Policy Research, 2005. 60 s. ISBN 1 898128 89 8.
- 8) DEKOLA, A. Na rynke truda Belarusi i Rossii novaja tendencija — povyshennyj spros na rabochie specialnosti. (На рынке труда Беларуси и России новая тенденция — повышенный спрос на рабочие специальности). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://www.sb.by/articles/kadrovyu-otvet.html>>.
- 9) DOH CHULL SHIN, C. *The Quality of Life in Korea: Comparative and Dynamic Perspectives*. Houten: Springer Netherlands, 2003. 537 s. ISBN 978-1-4020-0947.
- 10) DOLGOPOVA, Z. Rossijskij rynek truda: mezhd normoj i anomaliej. (Российский рынок труда: между нормой и аномалией). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<http://www.openspace.ru/article/771>>.
- 11) DRBOHLAV, D. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku*. Praha: Karolinum, 2015. 284 s. ISBN 978-80-24629957.
- 12) DUHÁŇ, Š. Úřady práce se zaměřují na nezaměstnané absolventy škol. [online]. [2019-09-14]. Dostupné: <<http://www.cssz.cz/cz/casopis-narodni-pojisteni/archiv-vydanych-cisel/clanky/urady-prace-se-zameruji-na-nezamestnane-absolventy-skol.htm>>.
- 13) DVOŘÁKOVÁ, Z. *Řízení lidských zdrojů*. Praha: Grada Publishing, 2017. 800 s. ISBN 978-80-247-1407-3.
- 14) EREMINA, N. Bez prava na trud: rabota ubegaet ot rossijan. (Без права на труд: работа убегает от россиян). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.gazeta.ru/business/2018/10/23/12031705.shtml>>.
- 15) EYLER, R. *Money and Banking: An International Text*. New York: Routledge, 2009. 253 s. ISBN 978-0-203-86845-4.
- 16) Finansirovanie Gosudarstvennoj programmy sodejstvija zanjatosti naselenija Respubliki Belarus. (Финансирование Государственной программы содействия занятости населения Республики Беларусь).

- 17) GAVRUŠEVA, D. Tri goda posle vypuska sizhu bez raboty. Kak borotsja s molodezhnoj bezraboticej. (Три года после выпуска сижу без работы. Как бороться с молодежной безработицей). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://www.sb.by/articles/napervom-meste-raboti.html>>.
- 18) GELVIN, J. *The Arab Uprisings: What Everyone Needs to Know*. New York: Oxford University Press, 2012. 185 s. ISBN 978-019989-1771.
- 19) GORELOVA, E. Bezrobotnyh sredi molodezhi v Rossii v 5 raz bolshe, chem sredi 30–40-letnih. (Безработных среди молодежи в России в 5 раз больше, чем среди 30–40-летних). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.vedomosti.ru/management/articles/2015/10/27/614577-bezrobotnih-molodezhi>>.
- 20) HOLJAVKO, A. Sem fenomenov rynka truda v Rossii. (Семь феноменов рынка труда в России). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://secretmag.ru/trends/scenarios/sem-fenomenov-rynka-truda-v-rossii.htm>>.
- 21) HOLMAN, R. *Ekonomie*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. 696 s. ISBN 978-80-740-0006-5.
- 22) HOLMAN, R. *Úvod do ekonomie. Pro střední školy*. Praha: C. H. Beck, 2012. 204 s. ISBN 978-80-7179-304.
- 23) HOLMAN, R. *Základy ekonomie pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 372 s. ISBN 80-7179-890-8.
- 24) HUBINKOVÁ, Z. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada Publishing, 2008. 280 s. ISBN 978-80-247-1593-3.
- 25) IPK. Rynok truda v Rossii v 2019-2020 godah: prognoz i osobennosti. (Рынок труда в России в 2019-2020 годах: прогноз и особенности). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.anoipk.ru/novosti/rynok-truda-v-rossii-v-2019-2020-godah-prognoz-i-osobennosti>>.
- 26) JANOVSKI, T. *The Causes of Structural Unemployment: Four Factors that Keep People from Job they Deserve*. New York: Polity, 2014. 208 s. ISBN 978-0745670287.
- 27) JUREČKA, V. *Makroekonomie*. 3., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 368 s. ISBN 978-80-271-0251-8.
- 28) JUREČKA, V. *Mikroekonomie*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4385-1.
- 29) КАНО МОК. *Managing International Connectivity, Diversity of Learning and Changing*. Berlin: Springer, 2017. 261 s. ISBN 978-9811017346.
- 30) KABZOVA, N. Molodezhnaya bezrabotica: problema sovremennogo obshchestva. (Молодежная безработица: проблема современного общества). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <https://rep.bntu.by/bitstream/handle/data/35595/Molodezhnaya_bezrabotica_problem_a_sovremennogo_obshchestva.pdf?sequence=1>.
- 31) KLAJCHKO, T. Molodezhnaja bezrabotica v Rossii – skolko, pochemu i opravdana li panika. (Молодежная безработица в России – сколько, почему и оправдана ли паника). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <https://vogazeta.ru/articles/2018/11/6/analitics/4451-molodezhnaya-bezrabotitsa_v_rossii__skolko_pochemu_i_opravdana_li_panika>.
- 32) Kommersant. Rosstat nazval osnovnye prichiny bezraboticy. (Росстат назвал основные причины безработицы). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.kommersant.ru/doc/4053811>>.
- 33) KOTLER, P., KELLER, K. L. *Marketing Management*. 12. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 788 s. ISBN 978-80-247-1359-5.

- 34) KOUCKÝ, J. Vysoké školy zvyšují zaměstnatelnost absolventů. [online]. [2019-09-14]. Dostupné: <<https://vsmonitor.wordpress.com/2014/07/02/vysoke-skoly-zvysuji-zamestnatelnost-absolventu/>>.
- 35) KRASOVSKIJ, S. Bezrobotica v Belarusi: dva tipa nedostatkov v organizaciji zanjatosti. (Безработица в Беларуси: два типа недостатков в организации занятости).[online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<http://forsecurity.org/bezrobotica-v-belarusi-dva-tipa-needostatkov-v-organizaciji-zanyatosti>>.
- 36) LASKER, G. E. *The Quality of Life: Systems Approaches*. Oxford: Pergamon, 2013. 606 s. ISBN 978-1483174235.
- 37) LAUER, CH. *Education and Labour Market Outcomes: A French-German Comparison*. Heidelberg: Physica, 2006. 296 s. ISBN 978-3790815696.
- 38) LIPOVSKÁ, H. *Moderní ekonomie: Jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada Publishing, 2017. 256 s. ISBN 978-80-271-0120-7.
- 39) LUZGINA, J. MOLODJOZHNAJA BEZRABOTICA: PROBLEMY I PUTI RESHENIJA (МОЛОДЁЖНАЯ БЕЗРАБОТИЦА: ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.eduherald.ru/ru/article/view?id=19290>>.
- 40) Miras. Mikroekonomie. [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<http://www.miras.cz/seminarky/mikroekonomie-n10-vyrobni-factory.php>>.
- 41) Miras. Trh práce. [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<http://www.miras.cz/seminarky/mikroekonomie-n11-trh-prace.php>>.
- 42) MLÝNKOVÁ, J. *Pečovatelsví. Učebnice pro obor sociální péče - pečovatelská činnost*. Praha: Grada Publishing, 2010. 324 s. ISBN 978-80-247-3185-8.
- 43) NAVINY.by. Belorusy begut na zarabotki za granicu. (Белорусы бегут на заработки за границу). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://naviny.by/new/20181218/1545137580-belorusy-begut-na-zarabotki-za-granicu>>.
- 44) NAVINY.by. Kuda belorusy chashhe vsego edut na zarabotki. (Куда белорусы чаще всего едут на заработки). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://naviny.by/new/20181223/1545569967-kuda-belorusy-chashche-vsego-edut-na-zarabotki>>.
- 45) NAZAREC, E. Bezrobotica v Rossii: «v 90-h bylo huzhe, no psihologicheski proshhe» (Безработица в России: «в 90-х было хуже, но психологически проще»). [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<https://www.svoboda.org/a/481424.html>>.
- 46) Novoezavtra.by. RYNOK TRUDA BELARUSI SPASAJUT INOSTRANCY. (РЫНОК ТРУДА БЕЛАРУСИ СПАСАЮТ ИНОСТРАНЦЫ). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://novoezavtra.by/novosti/novosti-rynka-truda/rynok-truda-belarusi-spasayut-inostrantsy>>.
- 47) NOVOPRUDSKIJ, S. Novyj rossijskij rynek truda: roboty, uzbeki i kitajcy. (Новый российский рынок труда: роботы, узбеки и китайцы). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://www.bfm.ru/news/422385>>.
- 48) NOVOZHILOVA, E. Kakova v Belarusi skrytaja bezrobotica? (Какова в Беларуси скрытая безработица?). [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <https://naviny.by/rubrics/economic/2006/10/03/ic_articles_113_148202>.
- 49) PALÁTKOVÁ, M. *Ekonomika turismu*. Praha: Grada Publishing, 2011. 205 s. ISBN 978-80-247-3748-5.
- 50) Porjadok registracii bezrobotnyh grazhdan, PRAVITELSTVO ROSSIJSKOJ FEDERACII, POSTANOVLENIE ot 22 aprelja 1997g. N 458 (Порядок регистрации

безработных граждан, ПРАВИТЕЛЬСТВО РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ, ПОСТАНОВЛЕНИЕ от 22 апреля 1997г. N 458).

- 51) POSTANOVLENIE NACIONALNOGO STATISTICHESKOGO KOMITETA RESPUBLIKI BELARUS 23 dekabnja 2016 g. № 199, O vnesenii izmenenij i dopolnenij v postanovlenie Nacionalnogo statisticheskogo komiteta Respubliki Belarus ot 12 marta 2012 g. № 31 (ПОСТАНОВЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО КОМИТЕТА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 23 декабря 2016 г. № 199, O vnesenii izmenenij i dopolnenij v postanovlenie Nacionalnogo statisticheskogo komiteta Respubliki Belarus ot 12 marta 2012 g. № 31).
- 52) Postanovlenie Pravitelstva RF ot 08.12.2016 № 1326 (Постановление Правительства РФ от 08.12.2016 № 1326).
- 53) REGNUM. Prichiny rosta bezraboticy v RF, kotorye privel Mintrud, nazvali falshivymi. (Причины роста безработицы в РФ, которые привел Минтруд, назвали фальшивыми). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://regnum.ru/news/economy/2714845.html>>.
- 54) Rosstat. Oficiální statistický portál Ruska. [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<https://www.gks.ru/>>.
- 55) SELIVANOVA, M. Rossijskaja bezrabotica na krizisy ne reagiruet. (Российская безработица на кризисы не реагирует). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://tass.ru/ekonomika/4441886>>.
- 56) SIEGEL, Z. *Jak hledat a najít zaměstnání: Rady a tipy pro uchazeče*. Praha: Grada Publishing, 2012. 112 s. ISBN 978-80-247-4407-0.
- 57) SMIRNOV, A. Bezrabotica oficial'naja i real'naja: chto skryvajut vlasti Belarusi. (Безработица официальная и реальная: что скрывают власти Беларуси). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://www.dw.com/ru/%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B0-%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B8-%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D1%87%D1%82%D0%BE-%D1%81%D0%BA%D1%80%D1%8B%D0%B2%D0%B0%D1%8E%D1%82-%D0%B2%D0%BB%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8/a-19200388>>.
- 58) SMIRNOV, A. Pochemu v Belarusi vdruk rezko vyrosla oficial'naja bezrabotica (Почему в Беларуси вдруг резко выросла официальная безработица). [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<https://www.dw.com/ru/%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%BC%D1%83-%D0%B2-%D0%B1%D0%B5%D0%BB%D0%B0%D1%80%D1%83%D1%81%D0%B8-%D0%B2%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%B3-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%BA%D0%BE-%D0%B2%D1%8B%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B0-%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%86%D0%B8%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B0/a-37797740>>.

- 59) SOLODJANKINA, L. PROBLEMY ZANJATOSTI I BEZRABOTICY VYPUSKNIKOV UCHEBNYH ZAVEDENIJ PO UROVNJAM OBRAZOVANJA. (Солодянкина, Л. ПРОБЛЕМЫ ЗАНЯТОСТИ И БЕЗРАБОТИЦЫ ВЫПУСКНИКОВ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ ПО УРОВНЯМ ОБРАЗОВАНИЯ). [online]. [2017-09-14]. Dostupné: <<https://sibac.info/studconf/econom/xxvii/40322>>.
- 60) SUCHAREVIČ, K. Molodezhnaja bezrabotica: vcherashnim vypusknikom osobenno slozhno prodat' sebja na rynke truda. (Молодежная безработица: вчерашним выпускникам особенно сложно продать себя на рынке труда). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://minsknews.by/molodezhnaya-bezrobotitsa-vcherashnim-vypusknikom-osobenno-slozhno-prodat-sebja-na-rynke-truda/>>.
- 61) SULAKSHIN, S. Bezrabotica v Rosii. (Безработица в России). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<http://rusrand.ru/docconf/bezrobotitsa-v-rossii>>.
- 62) ŠIMANOVIČ, G. RYNOK TRUDA V BELARUSI: OSNOVNYE VYZOVY. (РЫНОК ТРУДА В БЕЛАРУСИ: ОСНОВНЫЕ ВЫЗОВЫ). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<http://www.research.by/webroot/delivery/files/wp2010r09.pdf>>.
- 63) ŠURKO, T. Molodezh Belarusi na rynke truda: gendernyj analiz. (Молодежь Беларуси на рынке труда: гендерный анализ). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://nmnby.eu/news/analytics/5348.html>>.
- 64) The Guardian. Global unemployment forecast to hit 212m – country by country breakdown. [online]. [2019-10-12]. Dostupné z: <<https://www.theguardian.com/news/datablog/2015/jan/20/global-unemployment-forecast-to-hit-212m-country-by-country-breakdown>>.
- 65) Thinktanks.by. V Belarusi bezrabotnyh mužhchin pochtu v dva raza bol'she, chem zhenshin. (В Беларуси безработных мужчин почти в два раза больше, чем женщин). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <<https://thinktanks.by/publication/2016/08/15/v-belarusi-bezrabotnyh-muzhchin-pochti-v-dva-raza-bolshe-chem-zhenshin.html>>.
- 66) TJURINA, A. ANALIZ DINAMIKI I SPECIFIKA BEZRABOTICY V RF. (АНАЛИЗ ДИНАМИКИ И СПЕЦИФИКА БЕЗРАБОТИЦЫ В РФ). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://scienceforum.ru/2018/article/2018005216>>.
- 67) VYBĪHAL, V. *Mzdové účetnictví 2013: praktický průvodce*. Praha: Grada Publishing, 2013. 464 s. ISBN 978-80-24783833.
- 68) WICKS-LIM, J. POLLIN, R. *Capitalism on Trial: Explorations in the Tradition of Thomas E. Weisskopf*. Northampton: Edward Elgar Pub, 2013. 480 s. ISBN 978-1781003602.
- 69) YUSUPOV, D. Rynok truda v Rossii v uslovijah mirovogo jekonomicheskogo krizisa. (Рынок труда в России в условиях мирового экономического кризиса). [online]. [2019-11-25]. Dostupné z: <<https://mirec.mgimo.ru/2009-02/rynok-truda-v-rossii-v-usloviyah-mirovogo-ekonomicheskogo-krizisa>>.
- 70) ZAJCEVA, O. NESTANDARTNYE FORMY ZANJATOSTI V RESPUBLIKE BELARUS: RAZVITIE I UPRAVLENIE. (НЕСТАНДАРТНЫЕ ФОРМЫ ЗАНЯТОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ). [online]. [2019-10-27]. Dostupné: <https://vak.gov.by/sites/default/files/2019-03/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82_%D0%97%D0%B0%D0%B9%D1%86%D0%B5%D0%B2%D0%B0.pdf>.
- 71) Zakon Respubliki Belarus ot 15 ijunja 2006 g. № 125-Z «O zanjatosti naselenija Respubliki Belarus» (Закон Республики Беларусь от 15 июня 2006 г. № 125-З «О занятости населения Республики Беларусь»).